

Türkiye Ekonomisi

Genel

Yaşanan küresel kriz sürecinde, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ve yeni yükselen piyasa ekonomileri arasında belirgin bir ayrışma yaşanmıştır. Başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere önemli dış ticaret ortaklarımızda küresel kriz sürecinde yaşanan ekonomik küçülme, artan işsizlik düzeyleri, keskin bir düşüş sergileyen varlık fiyatlarının servet etkisi ve hane halkları ile iş aleminin beklentilerindeki bozulmalar, farklılıklar göstermekle beraber, hemen tüm ülkelerde tüketim ve yatırım taleplerinde ciddi boyutta bir daralmayı beraberinde getirmiştir. Daralan dış talebe bağlı olarak ülkemiz ihracatında yaşanan keskin düşüş, dış finansman olanaklarında meydana gelen daralma, bankalar ve şirketlerin net dış borç ödeyicisi durumuna gelmeleri ve geleceğe ilişkin beklentilerdeki bozulma nedeniyle tüketim ve yatırım talebinde gözlemlenen ciddi boyuttaki daralma, ülkemiz ekonomik faaliyet hacminde 2008 yılının son çeyreği ile başlayan ve dört dönem boyunca devam eden keskin bir küçülmeyi beraberinde getirmiştir. Küresel düzeyde toparlanma belirtilerinin ortaya çıkması ile birlikte yurtiçi talebi ve üretimi artırmaya yönelik olarak Hükümetçe alınan önlemlerin de katkısıyla, yüzde 14.7 oranında rekor düzeyde bir küçülmenin yaşandığı 2009 yılı ilk çeyrek döneminin ardından ekonomide görece iyileşme belirtileri ortaya çıkmış ve yılın son çeyrek döneminde yeniden büyüme süreci içersine girilmiştir.

Belirsizliklerin azalması, tüketici güven duygusunun pekişmesi ve kredi koşullarının iyileşmesi tüketim ve yatırım kararlarını olumlu biçimde etkileyerek yurtiçi talebi artırmıştır. 2009 yılının ilk yarısında yüzde 11.1 oranında küçülen ekonomi 2010 yılının ilk yarısında yüzde 11.0 oranında büyüme kaydetmiştir. Ekonomi yılın üçüncü çeyrek döneminde de yüzde 5.5 oranında büyüme göstererek bu eğilimini sürdürmüştür. Yılın ilk dokuz aylık döneminde ise gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) sabit fiyatlar üzerinden yüzde 8.9 oranında, yeni yükselen piyasa ekonomileri bazında dahi dikkat çeken yükseklikte bir büyüme ortaya koymuştur. Yılın son üç aylık döneminde sınırlı üretim alanında tanık olunan gelişmeler, GSYH büyümesinin 2010 yılı genelinde yüzde 8.0'in üzerinde gerçekleşeceğine işaret etmektedir.

Dış talebin durağan seyretmesine rağmen 2009 yılı son çeyrek döneminden başlayarak ekonomik faaliyet hacminde gözlenen bu canlanma ve hasıla artışı etkisini tedrici bir biçimde istihdam hacmi üzerinde de göstermiştir. Ekim 2009—Ekim 2010 döneminde toplam işgücü sayısında 554 bin kişilik bir artış olmasına rağmen, istihdam hacminde 953 bin kişilik bir genişleme meydana gelmesi suretiyle toplam işsiz sayısı anılan dönemde 398 bin kişilik azalma meydana gelmiştir. Söz konusu dönemde işsizlik oranı yüzde 13.0'ten yüzde 11.2'ye gerilemiştir. Mevsim etkilerinden arındırılmış verilere göre ise Ekim 2009 ayı itibarıyla yüzde 13.4 olan işsizlik haddi Ekim 2010 ayında yüzde 11.6'ya düşmüştür.

Gözlemlenen ekonomik toparlanmaya paralel olarak toplam sanayi üretim endeksi de, dalgalanma göstermekle beraber, büyüme süreci içerisinde olmuş ve endeks Kasım 2010 ayı itibariyle önceki yılın aynı ayına göre yüzde 9.2 oranında artış göstermiştir. Toplam sanayi üretimi endeksindeki artış esas itibariyle imalat sanayi endeksindeki yükselmeye dayalı olarak seyretmiştir. Krizle birlikte hızlı bir düşüş sergileyerek 2009 yılı Mart ayında yüzde 57.6 ile en düşük düzeyine gerileyen kapasite kullanım oranı, Nisan ayından itibaren yükselişe geçmiş ve Aralık 2010 ayı itibariyle yüzde 75.6'ya ulaşmıştır.

Genelde küresel düzeyde yaşanan gelişmelere paralel olarak enerji ve temel emtia fiyatlarındaki düşmenin ve toplam talepteki daralmanın bir sonucu olarak ülkemizde kriz sonrasında enflasyon haddinde ciddi bir yavaşlama meydana gelmiş ve bu eğilim 2009 yılı boyunca sürmüştür. İç talepteki belirgin canlanma, TL.'nin değerli konumunu sürdürmesi, mevsim koşulları ve uluslararası piyasalarda petrol ve emtia fiyatlarının sergilediği tırmanma eğilimi 2010 yılında TÜFE ve ÜFE oranlarındaki gelişmelerde rol oynayan başlıca unsurlar olmuştur. Önceki yılın aynı ayına göre Aralık 2010 ayında TÜFE artışı yüzde 6.4, ÜFE artışı ise yüzde 8.87 olarak gerçekleşmiştir.

Ekonomik toparlanma süreci, gelirlerdeki ve güven duygusundaki iyileşmenin yol açtığı tüketim artışı, ithalat hacmindeki hızlı genişleme ve not edilmesi gereken bir ısrarla sürdürülen bütçe disiplini ile faiz hadlerinde gerçekleşen belirgin gerileme 2010 yılı merkezi yönetim bütçe uygulama sonuçlarını belirleyen temel faktörler olmuştur. Dolaylı vergi tahsilatındaki önemli artış sonucu bütçe gelirlerinin yüzde 17.9 ve harcamaların ise yüzde 9.5 oranında artış gösterdiği ve genel anlamda olumlu bir görünüm ortaya koyan merkezi yönetim bütçesi 2010 yılı uygulaması ile, önceki yıla göre bütçe açığı yüzde 24.9 oranında daralırken faiz dışı fazla öngörülen tutarın üzerinde gerçekleşmiştir.

Merkezi yönetim bütçesi 2010 yılında 39.6 milyar TL. tutarında açık verirken, toplam brüt borç stoku da önceki yıl sonuna göre 31.8 milyar TL. artış göstererek Aralık ayı sonu itibariyle 474.3 milyar TL.'na yükselmiştir. Bu alanda olumlu bir gelişme kamu borçlanma faiz düzeyinde gözlenmiştir. Enflasyon haddindeki düşüş, likiditenin arttırılması, Merkez Bankasınınca 2008 yılı sonbaharından itibaren politika faiz hadlerinin kararlı ve ciddi biçimde düşürülmesi ve bunun piyasa faiz hadlerine yansması ile risk algılamalarındaki iyileşme son iki yıllık dönemde Hazinesinin borçlanma maliyetlerinin keskin biçimde düşürülebilmesine olanak vermiştir. 2008 yılı Aralık ayında yüzde 18.6, 2009 yılı Aralık ayında yüzde 9.0 olan TL. cinsi iç borçlanmanın ağırlıklı ortalama faiz düzeyi, Kasım 2010 ayında yüzde 7.6'ya gerilerken, 2009 yılında yüzde 11.6 olan yıllık ortalama faiz haddi 2010 yılı ilk onbir aylık dönemde yüzde 8.1'e gerileyerek önemli bir düşüş göstermiştir.

2010 yılı gelişmeleri, dış ticaret ve ödemeler dengesi alanlarında olumsuz ve ekonomik kırılma nitelikte bir görünüm ortaya koymuştur. Başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere belli başlı ticaret ortaklarımızda ekonomik toparlanmanın yavaş seyretmesi ve TL.'nin değerli konumunu sürdürmesi, dış talebi olumsuz yönde etkilemiştir. Buna mukabil değerli TL.'nin ithal mallarını ve girdilerini görece olarak ucuz ve çekici hale getirmesi, petrol ve emtia fiyatlarında gözlemlenen hızlı artışlar ayrıca canlı seyreden tüketim ve yatırım talebi, ithalatın çok süratli bir biçimde genişlemesi sonucunu doğurmuştur. 2010 yılı Ocak-Kasım döneminde, önceki yılın aynı dönemine göre ihracat hacmi 10.9 oranında artarken, ithalat hacmi yüzde 31.0 oranında dramatik bir artış göstermiştir. Dış ticaret açığı yılın onbir aylık döneminde 49.0 milyar Dolara ulaşmıştır.

Dış ticaret dengesindeki bu radikal bozulma doğrudan 2010 yılı cari işlemler hesabına yansımış ve yılın ilk onbir aylık döneminde cari işlemler hesabı açığı 41.6 milyar Dolara ulaşmıştır.

2010 yılı boyunca ülkemizde gayrisafi yurtiçi hasıla büyümesi, istihdam hacmi, sanayi üretimi ve kamu maliyesi alanında gözlemlenen bu olumlu gelişmelere makroekonomik denge ve sürdürülebilirlik açılarından bakıldığında, ekonomik gidişatın ciddi boyutta kırılma riski ve uzun vadeli büyüme ve refah artışı alanlarında dikkate alınması gereken önemli kaygı unsurları taşıdığı görülecektir. Zira iç tasarruf hacmi yetersizdir. Büyüme dış tasarruflarla desteklenen –özellikle tüketim talebi olmak üzere - iç talep genişlemesine bağlı olarak seyretmiştir. İç taleple dış talep arasında giderek önem kazanan bir ayrışma gözlemlenmektedir. Mevcut döviz fiyatlandırması, tüketim talebini ve ithalatı artırmakta buna karşılık üretimin ve istihdamın yurtdışına kaydırılmasını özendirilmektedir. Kaygı verici boyuttaki dış ticaret ve cari işlemler hesabı açıkları doğrudan yatırımlarla değil, kısa vadeli borçlanma ve varlık satışıyla finanse edilmektedir. Bu durum gelecekte sağlanabilecek sürdürülebilir ulusal refah ve istihdam hacmi artışı açısından olumsuz bir görünüm ortaya koymaktadır. Kamu maliyesindeki düzelme ise kayıtdışılığın azaltılması ve beyannameye tabi gelir vergisi tahsilatı artışından değil, tüketim ve ithalat artışının getirdiği KDV ve ÖTV tahsilatı artışlarından kaynaklanmıştır.

Genel Makroekonomik Denge

2009 yılında toplam yurtiçi talebin yüzde 84.9'nu tüketim talebi oluşturmuştur. 2010 yılının ilk dokuz aylık dönemi itibariyle yerleşik hanehalklarının ve kamu kesiminin toplam tüketim harcamalarının GSYH içindeki payı ise yüzde 84.6 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi ülkemizde tasarruf eğilimi düşüktür ve toplam tasarruflar, ekonomik büyüme için gerekli olan yatırım hacminin finansmanını karşılamamaktadır. Bu nedenle ekonomik büyüme önemli tutarda dış kaynak girişine bağlı bulunmaktadır. Kamu kesimi bugüne kadar uzanan uzun bir dönemde sürekli biçimde borçlanma gereksinimi duymuştur. Bu durum finansman kaynaklarının kamu kesimince kullanılmasını zorunlu kılarak, reel faiz hadlerinin 2009 yılı son çeyrek dönemine kadar olan çok uzun bir dönem boyunca yüksek düzeylerde seyretmesine ve özel kesimin yatırım heves ve olanaklarının kısıtlanmasına neden olmuştur.

- 2002 yılı sonlarında yüzde 39.0'a kadar çıkan reel faiz hadleri 2005 yılı ortalarından 2006 yılı başına kadar olan dönem dışında sürekli yüzde 10.0 oranının üstünde seyretmiştir.

- 2001 yılı ekonomik krizini izleyen dönemde ise özellikle 2003 yılından başlayarak, Türk Lirası'nın değer kazanımı süreci ithal malları için satınalma gücü artışı sağlayarak özel kesimin tüketim eğilimini kamçılamış, yatırım mallarını görece olarak daha ucuz hale getirmiştir. Diğer taraftan küresel likidite bolluğunun olanaklı kıldığı düşük faiz hadleri yatırım harcamalarını canlandırmış ve sonuçta sözü edilen dönemde Türkiye'nin, özel kesim ve kamu sektörünün birlikte verdiği önemli boyuttaki tasarruf açığını gösteren cari işlemler hesabı açığı 2007 yılı itibariyle GSYH'nin yüzde 5.7'sine ulaşmış, 2008 yılında ise yüzde 5.6 olarak gerçekleşmiştir. Ekonominin yüzde 4.7 oranında küçüldüğü 2009 yılında gerileyen cari açık 2010 yılında tekrar hızlı bir genişleme göstermiş ve yılın ilk dokuz aylık dönemi itibariyle cari işlemler hesabı açığının GSYH'ya olan oranı yüzde 6.1'e çıkmıştır.

Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla, Milyon TL.)¹

	2008	2009	2010*
Toplam Tüketim	781 984	818 394	951 795
Kamu	95 463	107 361	122 886
Özel	686 431	711 833	828 909
Toplam Yatırım	210 339	145 446	195 208
Sabit Sermaye yatırımı	191 815	163 943	207 676
Kamu	39 123	39 342	53 533
Özel	152 692	124 600	153 743
Stok Değişimi	18 524	-18 496	-12 468
Toplam Yurtiçi Talep	992 233	963 840	1 147 003
Net Mal ve Hizmet İhracatı	- 42 135	-11 206	-48 196**
Gayrisafi Yurtiçi Hasıla	950 098	952 635	1 098 807
Gayrisafi Milli Harcanabilir Gelir	942 224	943 506	1 090 178

* Gerçekleşme Tahmini

** Yılın ilk dokuz aylık döneminde 40 810 milyar TL. düzeyinde gerçekleşmiştir.

Net mal ve hizmet ihracatının GSYH'ya olan oranı 2007 ve 2008 yıllarında sırasıyla yüzde (-) 5.2 ve yüzde (-) 4.4 olarak gerçekleşmiştir. Küresel kriz nedeniyle dış ticaret açığının daralması ve yatırım hacminde keskin bir düşüş olması sonucu 2009 yılında net mal ve hizmet ihracatı önceki yıla ilişkin 42 135 milyon TL.'ndan, 11 206 milyon TL.'na gerilemiş ve GSYH'ya olan oranı sözkonusu yılda keskin bir düşüşle yüzde 1.2 olarak gerçekleşmiştir.

2011 Yılı Programına göre net mal ve hizmet ihracatının GSYH'ya olan oranının 2011 yılında yüzde (-) 4.6 oranında gerçekleşmesi öngörülmektedir. Orta Vadeli Program (2011-2013) 2011 yılında cari işlemler açığının GSYH'ya olan oranının yüzde (-) 5.4 olarak gerçekleşmesini öngörmektedir.

¹DPT, 2011 Yılı Programı, S. 20.

GSYH

Derin bir ekonomik krizin ardından 2009 yılı son çeyrek döneminde başlayan ekonomik büyüme süreci 2010 yılında da devam etmiş ve üçer aylık dönemler itibariyle gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) büyüme oranı sabit fiyatlar üzerinden sırasıyla yüzde 11.8, yüzde 10.2 ve yüzde 5.5 olarak gerçekleşmiştir. Yavaşlama göstermekle beraber gerçekleşen bu hızlı genişlemeye rağmen 2010 yılı ilk dokuz aylık yurtiçi hasıla toplamı, sabit fiyatlar üzerinden, ancak 2008 yılının aynı dönemine ilişkin GSYH değerine ulaşabilmiştir. Bu durum küresel krizin yansımalarıyla ekonomimizde yaşanan derin resesyonun iki yıllık bir kayba yol açtığını göstermektedir.

2010 yılının ilk dokuz aylık döneminde ise GSYH sabit fiyatlar üzerinde yüzde 8.9 oranında dikkat çekici ve küresel düzeyde ön sıralarda yer alan hızlı bir büyüme göstermiştir.

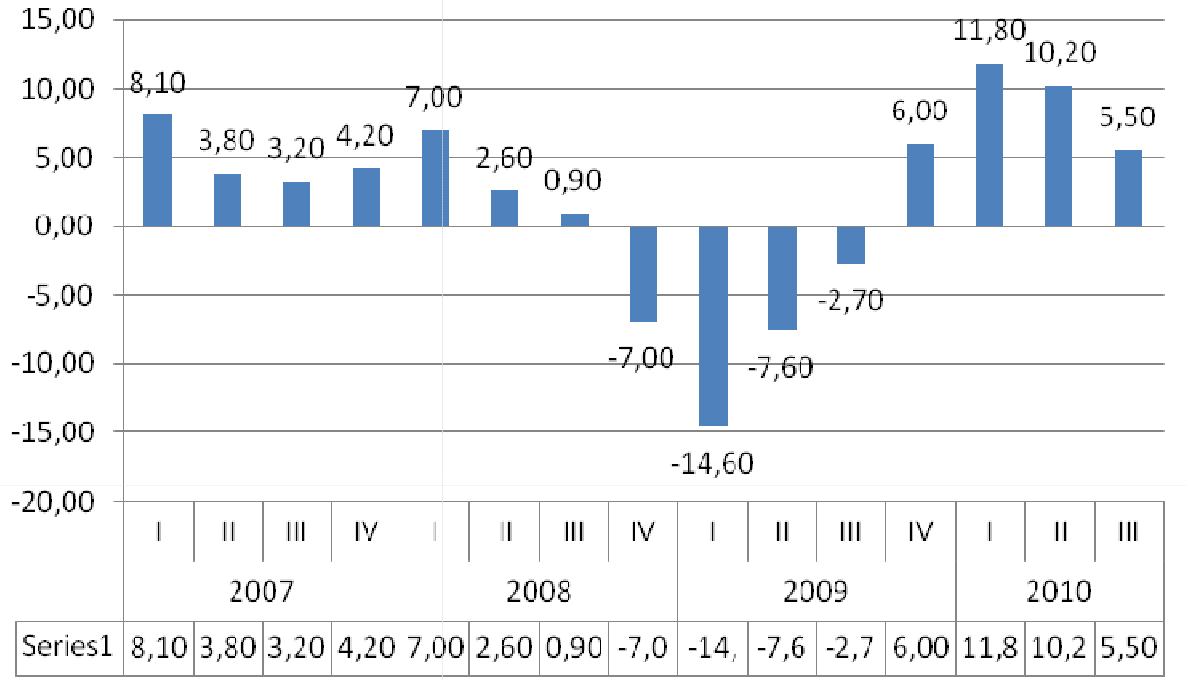
2010 yılı III. Çeyrek döneminde GSYH önceki yılın aynı dönemine göre cari fiyatlar üzerinden yüzde 13.6 oranında bir büyüme sergileyerek 298.1 milyar TL. düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu gelişmede özel yatırım ve tüketim hacminde gerçekleşen hızlı genişleme başta gelen iki temel unsur olurken, ithalat hacmindeki hızlı büyüme net ihracat hacminin ekonomik büyüme üzerinde önemli olumsuz etkide bulunması sonucunu doğurmuştur.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH büyüme oranları ise 2010 yılının ilk üç çeyrek döneminde sırasıyla yüzde 0.4, yüzde 3.5 ve yüzde 1.1 olarak gerçekleşmiştir.

2010 yılı üçüncü üç aylık döneminde gerçekleşen GSYH büyümesine ekonomik faaliyet alanları itibariyle göz atıldığında, toplam sanayi sektöründe yüzde 8.6, inşaat sektöründe yüzde 24.6, ticaret sektöründe yüzde 6.1, ulaştırma haberleşme sektöründe yüzde 6.7, hizmetler sektöründe yüzde 6.0 ve mali aracı kuruluş faaliyetlerinde yüzde 12.7 oranında büyüme gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Toplam sanayi sektörü kapsamında, madencilik sektörü katma değeri önceki yılın aynı dönemine göre III. çeyrekte yaklaşık aynı büyüklüğü korurken, imalat sanayinde yüzde 8.7 ve enerji sektöründe de yüzde 11.4 oranında büyüme elde edilmiştir. Önceki yılın aynı dönemine göre I. Çeyrekte yüzde 0.3, II. Çeyrekte yüzde 1.1 oranında büyümenin gerçekleşmiş olduğu tarım sektöründe, yılın üçüncü çeyrek döneminde yüzde 0.7 oranında küçülme yaşanmıştır. Yakın geçmiş dönemde krizden olumsuz biçimde en çok etkilenmiş olan ve 2009 yılında yüzde 16.1 oranında küçülme gözlemlenmiş olan inşaat sektöründe 2010 yılının ilk çeyrek döneminde başlayan büyüme süreci –baz etkisinin de katkısıyla - hızlanarak devam etmiş ve çeyrek dönemler itibariyle sırasıyla yüzde 8.3, yüzde 21.9 ve yüzde 24.6 oranında dikkat çekici genişleme kaydedilmiştir.

Dönemler İtibariyle GSYH Gelişmeleri (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre % Olarak)

2010 yılı üçüncü üç aylık dönemde gerçekleşen GSYH büyümesine talep unsurlarında, harcamalarda gözlemlenen gelişmeler açısından bakıldığında, yukarıda ifade edildiği gibi, toplam harcamalar içinde yaklaşık yüzde 70 oranında bir ağırlığa sahip olan yerleşik hanehalkları tüketiminde gerçekleşen yüzde 7.6 ve yine toplam harcamalar içinde yaklaşık yüzde 15 oranında bir ağırlığa sahip olan özel kesim yatırım harcamalarında gözlemlenen yüzde 34.4 oranındaki genişlemeler, 2010 yılı üçüncü çeyrek döneminde tanık olunan GSYH büyümesinde önde gelen iki faktör olmuştur. İnşaat sektöründe tanık olunan yüksek büyüme hızlarında, önceki yıl yaşanan derin daralmanın bir sonucu olarak baz etkisi de önemli bir rol oynamıştır.

2010 yılının ilk üç aylık döneminde yüzde 25.6 oranında küçülmesinin ardından ikinci çeyrekte yüzde 14.6 oranında büyüyen kamu sektörü sabit sermaye yatırımları üçüncü çeyrek dönemde de 17.9 oranında genişleme kaydetmiştir. Önceki yılın aynı dönemine göre üçüncü çeyrek dönemde yüzde 1.1 oranında daralma sergileyen kamu nihai tüketim talebinde ilk dokuz aylık dönemde cüzi oranda, yüzde 1.1 küçülme gözlemlenmiştir. Üçüncü çeyrek dönemde hızlı bir büyüme sergileyen özel sektör yatırımları kapsamında makine – teçhizat yatırımları yüzde 38.6 inşaat yatırımları ise yüzde 26.8 oranında artış ortaya koymuştur.

Önceki yılın aynı dönemine göre üçüncü çeyrek dönemde yüzde 2.0 oranında daralan mal ve hizmet ihracatında ilk dokuz aylık dönemde yüzde 2.8 oranında cüzi büyüme kaydedilirken, üçüncü çeyrekte yüzde 16.9 oranında artış gösteren mal ve hizmet ithalatındaki genişleme ilk dokuz aylık dönemde yüzde 19.1 olmuş ve her iki dönem itibariyle net ihracatın büyümeye katkısı (-) negatif olmuştur. III. çeyrek dönemde GSYH büyümesine yerleşik hanehalklarının tüketimi 5.2 puan, toplam yatırım harcamaları 5.5 puan katkıda bulunurken, net mal ve hizmet ihracatı (-) 4.3 puan ile büyümeyi olumsuz yönde etkilemiştir.

Son bir yıllık dönemde GSYH hızlı büyümüştür, ancak tüketim ve cari açık artışına dayalı büyüme orta vadede sürdürülebilirlik açısından zayıf bir görünüm ortaya koyuyor.

Yaşanan derin ekonomik krizin ardından son dört üç aylık dönem boyunca yeni yükselen piyasa ekonomileri genelinde dahi dikkat çekici ölçüde yüksek düzeyde gerçekleşen GSYH büyümesinin değerlendirmesinde iki hususun göz önünde tutulması yerinde olacaktır.

Bunlardan birincisi 'baz etkisi'dir. Krizin şiddetli bir biçimde hissedildiği ve ekonominin yüzde 7.0 oranında daraldığı 2008 yılı son üç aylık dönemini izleyen üç dönem boyunca GSYH önceki yılın aynı dönemlerine göre sırasıyla yüzde 14.6, yüzde 7.6 ve yüzde 2.7 oranlarında küçülmesini sürdürmüştür. 2010 yılı dönemsel büyümeleri bu gerileyen GSYH

değerleri baz alınarak hesaplandığı cihetle nicelik olarak daha büyük değerlere tekabül etmeyebilmektedir. Nitekim daha önce işaret edildiği gibi sözü edilen bu hızlı büyüme oranlarına rağmen, 2010 yılı ilk dokuz aylık GSYH toplamı, 2008 yılının aynı döneminde sağlanan GSYH değerini ancak yakalayabilmiştir.

Dikkate alınmasında yarar olan ikinci husus ise büyümenin niteliği, finansman biçimi ve , ekonominin genel dengesi ile ilgili bulunmaktadır. Ekonomi, esas itibarıyla yurt içi talebe bağlı olarak ve yurtiçi tasarruf haddinin yetersizliği sonucu, cari işlemler hesabında büyük boyutta bir açığı beraberinde getirerek büyümektedir. "Küresel büyümenin zayıf görünümü, gelişmiş ülke merkez bankalarının genişletici para politikası uygulamalarının uzun süre devam etmesine neden olmuş, merkez bankalarının bilançoları yüksek oranda büyümüştür. Buna bağlı olarak artan küresel likidite ile gelişmekte olan ülkelere sermaye akımları hızlanmıştır. Bu gelişmeler – *ülkemizde* - sonucunda uyarılan tüketim ve yatırım talebiyle birlikte hem firmaların hem de hanhalklarının kredi kullanımı hız kazanmakta, ekonomi büyük ölçüde yurt içi talebe bağlı olarak büyümektedir. Bu unsurlarla birlikte, küresel risk iştahındaki artışın da etkisiyle sermaye girişi hızlanırken, piyasa faizleri düşmekte, varlık fiyatları yükselmekte ve Türk Lirası güçlenmektedir. Ekonominin daha çok yurt içi talebe bağlı olarak canlanması hanhalkı ile firmaların borçluluğunu yükseltmekte ve cari işlemler açığını arttırmaktadır."¹

¹ TCMB Finansal İstikrar Raporu, Aralık 2010, S.iv.

Kamu ve özel kesimin tasarruf açıkları toplamından oluşan cari işlemler hesabı açığı 2010 yılının ilk on aylık döneminde 35.7 milyar Dolara ulaşmıştır. Anılan yılın ilk dokuz aylık dönemi itibariyle cari işlemler hesabı açığının GSYH'ya olan oranı yüzde 6.1 olarak gerçekleşmiştir. Bu açık dış borçlanmayla ve varlık satışıyla finanse edilmektedir. 35.7 milyar Dolar tutarındaki cari açığın sadece 4.6 milyar Dolar bölümü 'doğrudan yatırımlar'la finanse edilmiş olup, bu tutarın 2 milyar Dolarlık bölümü ise yurtdışı yerleşiklere gayrimenkul satışından elde edilmiştir.

Bu büyüklükte bir cari açık hem sürdürülebilir değildir hem büyük bölümü likit olarak geldiği cihetle ekonomi için önemli bir istikrarsızlık riski taşımaktadır hem de ülkenin dış yükümlülüklerinin hızlı biçimde artması sonucunu doğurmaktadır. Ekonomi gelecek nesli borçlandırarak ve onların refahından ödün verilmesine yol açarak büyümektedir.

İstihdam

Küresel kriz en olumsuz ve tahrip edici etkisini çalışan kitleler üzerinde hissettirmiştir.

2007 yılı ortalarından itibaren hissedilmeye başlanan ve 2008 yılı Ağustos ayında A.B.D. Lehman Brothers yatırım bankasının iflas etmesiyle patlak veren küresel finansal kriz etkisini giderek reel sektör üzerinde göstermiş ve başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere bazı yeni yükselen Asya ekonomileri dışında hemen tüm ülkelerde derin bir resesyona yol açmıştır. Reel ekonomilerde krizi beraberinde getiren küresel finansal kriz daha sonra başta A.B.D. ve AB üyesi ülkeler olmak üzere dramatik bir işsizlik krizine dönüşmüştür. Ekonomik toparlanmanın yavaş seyretmesi ve kriz sürecinde meydana gelen bazı önemli yapısal değişimler nedeniyle küresel düzeyde işsizlik haddinde ancak uzun dönemde ve tedrici bir iyileşmenin olacağı tahmin edilmektedir.

Küresel finansal krizin yol açtığı likidite sıkışıklığı ve başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere gelişmiş ülkelerin büyüme hızında tanık olunan keskin düşüş ve daralma ülkemiz üzerinde etkisini sermaye çıkışı, likidite sıkışıklığı ile dış ve iç talep daralması yoluyla göstermiş ve başta ihracat ağırlıklı sektörler olmak üzere üretim düzeylerinde önemli gerilemeler meydana gelmiştir. Bozulan beklentiler, azalan likidite ve risk primi ile faiz farklarının artışı, geçmiş yakın dönemde yoğun biçimde dış borçlanmaya gitmiş olan şirketleri olumsuz biçimde etkilerken, bankaların kredilendirme daha seçici ve ihtiyatlı bir tutum takınmaları, şirketleri azalan taleple birlikte üretim düzeylerini düşürmeye ve istihdam hacimlerini daraltmaya hatta iflasa zorlamıştır. Bu dönemde şirketler net dış borç ödeyicisi bir konumda olmuşlardır.

Bu gelişmeler sonucu Aralık 2007 dönemi itibariyle 2 436 bin kişi olan işsiz sayısı, Ağustos 2008 dönemi itibariyle 2 438 bine, Eylül döneminde 2 548 bine ve Ekim döneminde 2 687 bine ve Aralık döneminde de 2 995 bine yükselmiştir. 2009 yılı son çeyrek döneminden itibaren güçlü bir biçimde başlayan ekonomik toparlanma olumlu etkisini istihdam hacmi ve işsizlik oranı üzerinde de göstermiştir. 2009 yılı Ekim ayı itibariyle 3 milyon 299 bin olan işsiz sayısı 2010 yılı Ekim ayında 2 milyon 901 bin kişi olarak tahmin edilirken, aynı aylar itibariyle işsizlik oranı sırasıyla yüzde 13.0 ve yüzde 11.2 olarak hesap edilmiştir. 2009 ve 2010 yılları Ekim ayları itibariyle, işgücünde 554 bin kişilik bir artış olmasına rağmen, işsiz sayısında 398 bin düzeyinde önmeli bir azalış meydana gelmiştir.

İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler (Ekim ayları itibariyle)

	Türkiye		Kent		Kır	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Çalışma çağı nüfusu (000 kişi)	51 933	52 788	36 284	36 638	15 649	16 150
İşgücüne katılma oranı (Yüzde)	48.8	49.0	46.4	46.9	54.1	53.8
İşgücü (000 kişi)	25 319	25 873	16 854	17 183	8 465	8 689
İstihdam (000 kişi)	22 019	22 972	14 249	14 840	7 770	8 132
İşsiz (000 kişi)	3 299	2 901	2 605	2 344	695	557
İşsizlik oranı (Yüzde)	13.0	11.2	15.5	13.6	8.2	6.4
Tarım dışı	16.4	14.1	16.0	14.1	18.3	14.8
Genç nüfus	24.0	21.3	26.6	26.0	18.5	14.2

* Yeni nüfus projeksiyonlarına göre

2010 yılı Ekim ayı itibariyle istihdam edilenlerin yüzde 25.7'si tarım, yüzde 19.6'sı sanayi, yüzde 6.6'sı inşaat ve yüzde 48.1'i de hizmetler sektöründe çalışmaktadırlar.

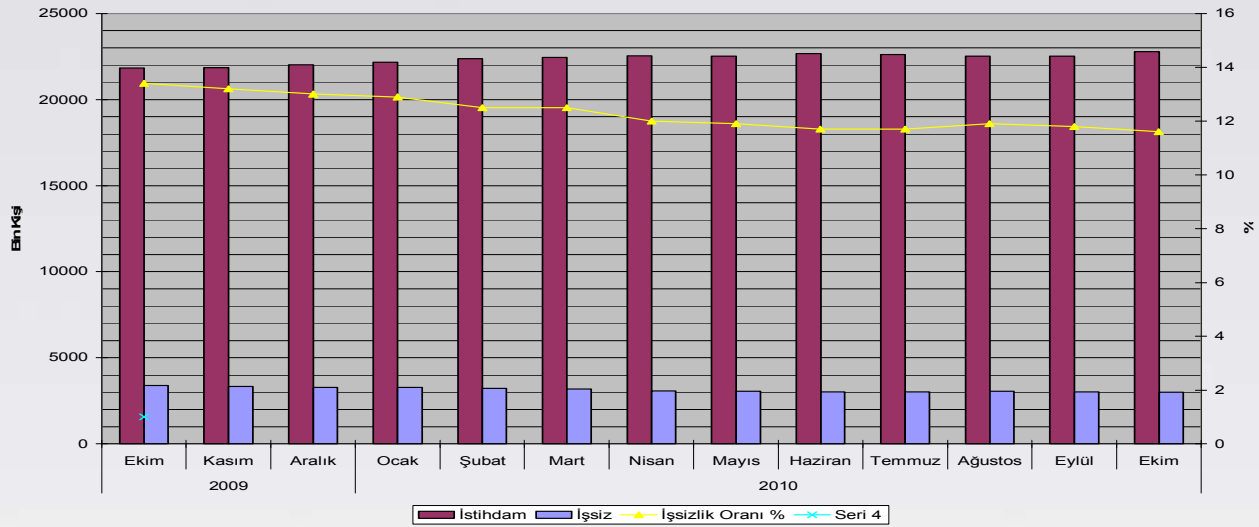
Yeni nüfus projeksiyonlarına göre Ekim 2010 ayı için yapılan tahminler göre ise son bir yıllık dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı 353 bin, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 600 bin kişi artmıştır. Son bir yıllık dönemde tarımda çalışanların sayısının 353 bin kişi artışla bu sektörün toplam istihdam hacmi içersindeki payının yüzde 25.2'den yüzde 25.7'ye çıkması dikkat çekicidir.

Mevsim etkilerinden arındırılmış verilere göre ise Ekim 2009-Ekim 2010 döneminde toplam işgücü hacmi 556 bin kişilik artışla 25 milyon 775 kişiye ulaşırken, istihdam edilenlerin sayısı 933 bin kişilik bir artışla 22 milyon 781 bin kişiye yükselmiş, bu dönemde işsiz sayısında 397 bin kişilik azalma gözlemlenmiş ve işsizlik oranı yüzde 13.4'ten, yüzde 11.6'ya gerilemiştir.

Aşağıda bu gelişmeler Grafik halinde gösterilmektedir.

Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri (Bin Kişi ve % Olarak)

Fiyat Gelişmeleri

Küresel kriz süreciyle birlikte uluslararası piyasalarda petrol ve temel emtia fiyatlarında meydana gelen çarpıcı gerilemeler ve talep koşullarındaki sert zayıflamanın etkisi ile 2008 yılının son çeyreğinde enflasyon haddinde gözlemlenmeye başlanan düşme eğilimi 2009 yılı boyunca da etkisini sürdürmüştür. 2009 yılı Aralık ayı sonu itibariyle Tüketici Fiyatları Endeksi'nde önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 6.53 ve on iki aylık ortalamalara göre yüzde 6.25 oranında artış meydana gelmiştir.

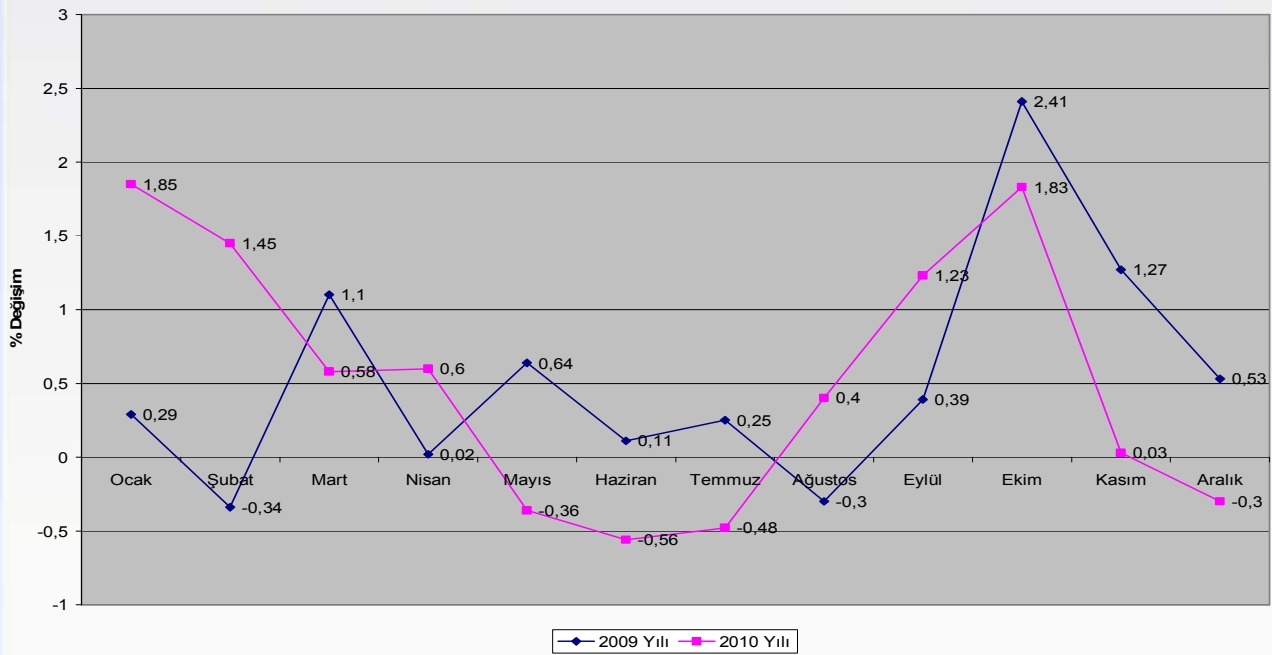
Ekonomik toparlanmaya bağlı olarak iç talebin canlanması, buna karşılık başta AB üyesi ülkeler olmak üzere önde gelen ticaret ortaklarımızın ekonomilerinde hüküm sürmekte olan zayıf görünümün dış talebi olumsuz etkilemesi, diğer taraftan hızlanan sermaye girişlerinin Türk Lirasının değerini ve yeni yükselen piyasa ekonomilerindeki hızlı büyümenin emtia fiyatlarını yukarı yönlü baskı altında tutması, ülkemizde 2010 yılında fiyat hareketlerini etkileyen başlıca faktörler olmuştur.

2010 yılında tüketici fiyatları endeksi toplam hanehalkı harcamaları içinde 1/3 oranında (gıda ve alkolsüz içecekler = % 27.60 + alkollü içecekler ve tütün = % 5.31) temel bir ağırlığa sahip olan gıda, içecek ve tütün mamulleri fiyatlarındaki artışlardan derin biçimde etkilenmiştir. Zira TÜFE’de 2010 yılı zarfında meydana gelen yüzde 6.4 oranındaki artışın 1.93 puanı gıda ve alkolsüz içecek fiyatlarındaki artıştan, 1.31 puanı ise alkollü içecekler ve tütün mamullerindeki fiyat artışlarından kaynaklanmıştır, TÜFE artışını etkileyen bir diğer harcama kalemi ise yüzde 13.9 oranında bir ağırlığa sahip olan ulaştırma harcamalarında meydana gelen yüzde 6.78 oranındaki yükselme olmuştur.

Bir önceki yılın aynı ayına göre Aralık 2010 ayı sonu itibariyle tüketici fiyatları endeksinde en yüksek artış yüzde 24.66 ile ‘alkollü içecekler ve tütün’ harcamalarında gerçekleşmiş, onu yüzde 9.76 ile ‘lokanta ve oteller’, yüzde 7.02 ile ‘gıda ve alkolsüz içecekler’ yüzde 6.78 ile ‘ulaştırma’ harcamaları izlemiştir.. Bir önceki yılın aynı ayına göre ‘haberleşme’ fiyatlarında yüzde 3.22, ‘eğlence ve kültür’ harcama gruplarında yüzde 2.32 oranında gerileme meydana gelmiştir.

Tüketici Fiyatları Endeksi Aylık Değişim Oranları

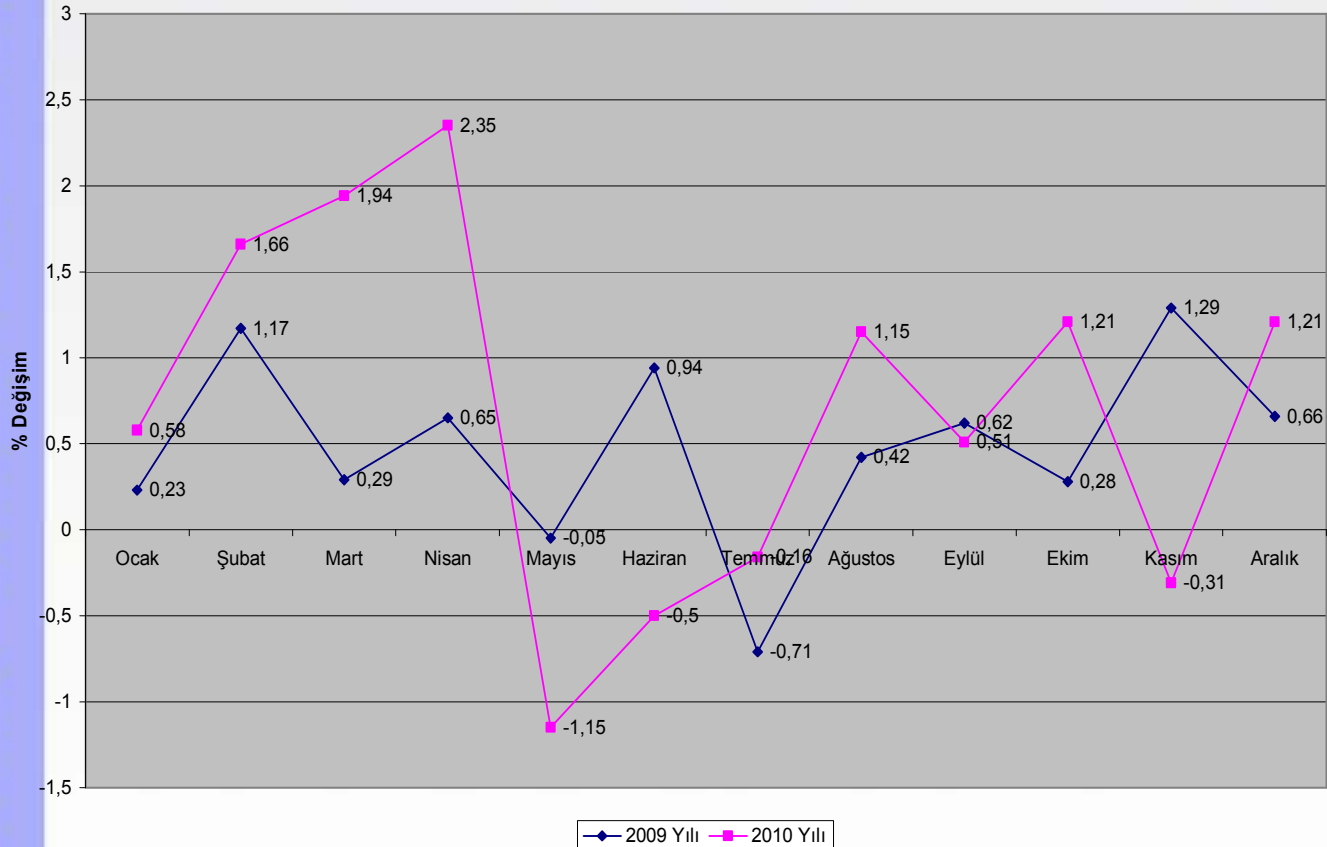

Tüketici fiyat endeksinin yıl içerisinde sergilemiş olduğu salınımlarda ‘işlenmemiş gıda ürünleri’ fiyatlarında meydana gelen oynamalar etkili olmuştur.

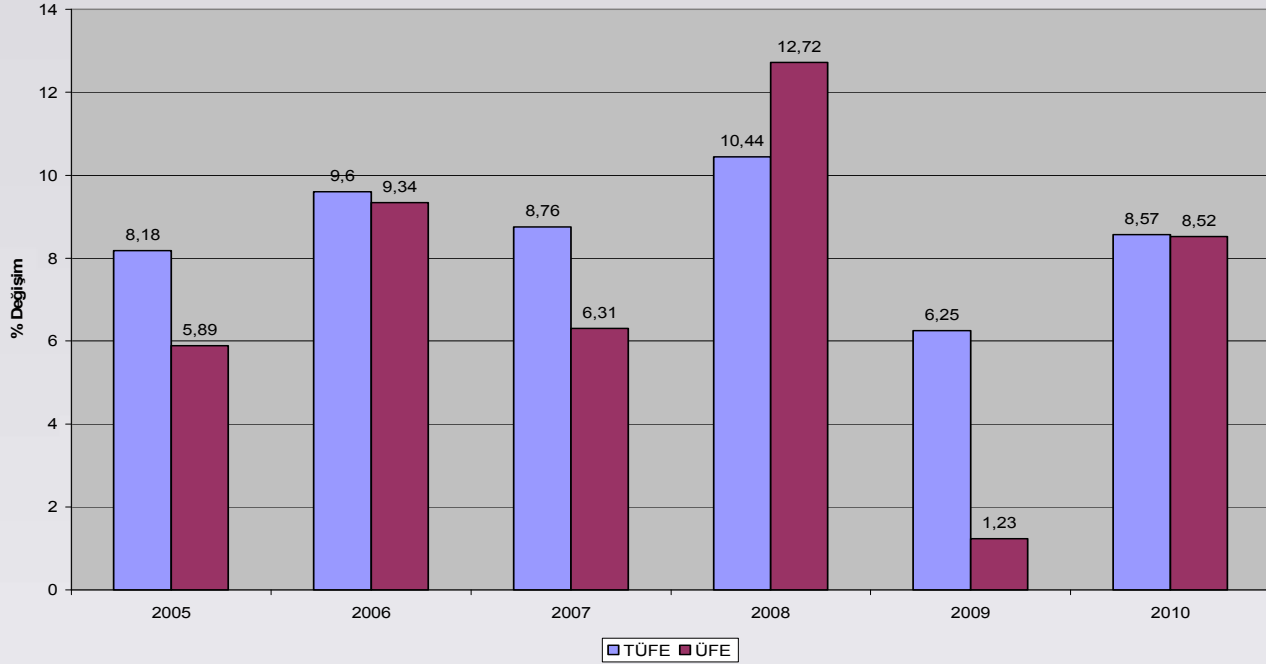
Tüketici fiyatlarında olduğu gibi yılın ilk aylarında yüksek seyreden Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) daha sonra yavaşlama göstermiş, yılın ikinci yarısında dalgalı bir görünüm ortaya koymuştur. Gelişmekte olan ülkelerde küresel krizin ardından başlayan ve beklentilerin üzerinde seyreden ekonomik toparlanmanın petrol ve emtia fiyatlarını yukarı yönlü etkilemesi 2010 yılında ÜFE'nin tüketici fiyat endeksine göre daha yüksek düzeyde sonuçlanmasında etkili olmuştur. İşlenmemiş gıda fiyatlarında yılın ilk ve üçüncü çeyrek dönemlerinde gözlemlenen yüksek oranlı artışlar, 2010 yılı genelinde ÜFE kapsamında yüzde 17.07 oranında ağırlığa sahip tarımsal ürün fiyatlarının yüksek düzeyde, yüzde 14.52 oranında artmasında etkili olmuştur. ÜFE kapsamında yüzde 82.93 oranında ağırlık taşıyan sanayi Malları fiyatlarındaki yıllık artış ise yüzde 7.70 olmuştur. Yüzde 72.95 oranında ağırlığa sahip 'imalat sanayi'nde yıllık fiyat artışı yüzde 6.62'de kalırken, petrol ve doğal gaz fiyatlarının küresel krizin ardından tekrar toparlanmaya başlamasıyla, 'elektrik, gaz, su' grubu temel nal fiyatlarındaki yıllık artış yüzde 18.68 olarak gerçekleşmiştir.

Üretici Fiyatları Endeksi Aylık Değişim Oranları

TÜFE ve ÜFE Yıllık Değişim Oranları (Oniki Aylık Ortalamalara Göre)

Sınai Üretim

Küresel krizin yansımasıyla yaşanan kredi sıkışıklığı ile iç ve dış talep daralması Ağustos 2008 ayından başlayarak ülkemizde sınai üretim faaliyetini giderek ağırlaşan biçimde olumsuz yönde etkilemiştir. 2008 yılı Temmuz ayına kadar olan dönemde bir önceki yılın aynı ayına göre daha yüksek gerçekleşen aylık toplam sanayi üretim endeksi, Ağustos ayıyla birlikte düşüşe geçmiş ve bu eğilimini 2009 yılının Ekim ayına kadar olan 14 aylık dönemde ısrarlı biçimde sürdürmüştür.

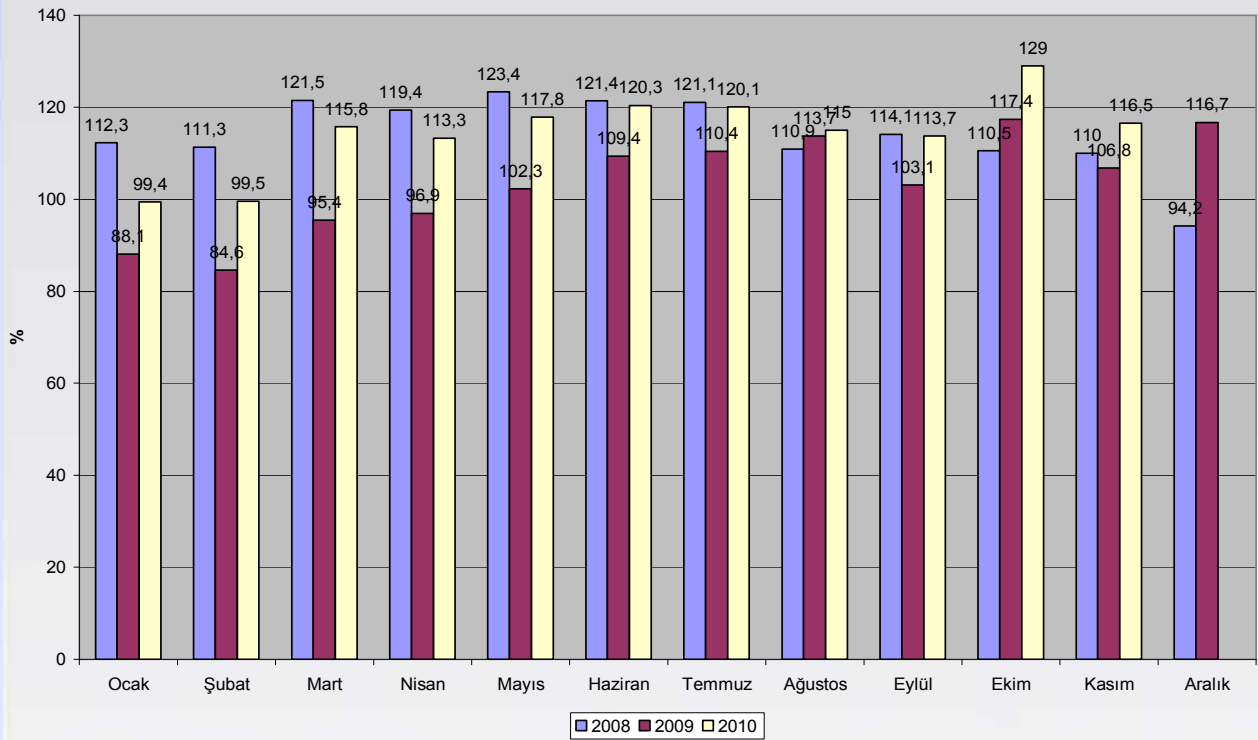
Bir yılı aşan bu süre zarfında en keskin üretim düşüşünün yaşandığı 2009 yılı Şubat ayında bir önceki yılın aynı ayına göre madencilik ve taşocakçılığı üretimi endeksi yüzde 17.1 oranında, imalat sanayi sektörü endeksi yüzde 26.0 oranında ve elektrik, gaz ve su sektörü üretim endeksi de yüzde 9.6 oranında daralma sergilemiştir. Bir önceki yılın aynı ayına göre daha düşük olmakla beraber, aylık sanayi üretim endeksi Mart 2009 ayından başlayarak yükselme süreci içersine girmiş, dalgalanmalar göstermekle beraber bu eğilimini 2010 yılı sonuna kadar sürdürmüştür.

Toplam sanayi üretim endeksi 2010 yılı Kasım ayında 2009 yılı Kasım ayına göre yüzde 9.1 oranında artış göstermiş olup, son bir yıllık dönemde alt sektörler itibariyle artış imalat sanayinde yüzde 9.2, madencilik taşocakçılığında yüzde 8.2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Enerji sektöründe ise son oniki aylık dönemde yüzde 4.8 oranında bir daralma kaydedilmiştir.

İktisadi faaliyet alanları bazında bakıldığında Kasım 2010 ayı itibariyle önceki yılın aynı ayına göre üretim endeksi artışı, motorlu kara taşıtlarında yüzde 26.7, elektrikli teçhizatda yüzde 25.0, bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerde yüzde 15.4, kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünlerinde yüzde 20.7 ve kauçuk ve plastik ürünlerde yüzde 14.7 olmuştur. Sermaye malı imalatı ise bu dönemde yüzde 20.7 oranında artış sergilemiştir.

Toplam Sanayi Aylık Üretim Endeksi (2005 = 100.0)

Takvim etkisinden arındırılmış endeks ile mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış toplam sanayi üretim endeksleri de arındırılmamış endeks ile benzer bir eğilim sergilemiştir.

Takvim etkilerinden arındırılmış sanayi üretim endeksi 2010 yılı Kasım ayı itibariyle bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 8.4 oranında, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış toplam sanayi üretim endeksi ise yüzde 8.8 oranında artış göstermiştir. Bir önceki aya göre mevsim etkilerinden arındırılmış toplam sanayi üretim endeksi yüzde 2.4, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış toplam sanayi üretim endeksi ise yüzde 1.3 oranında düşüş göstermiştir.

Arındırılmamış ve sadece takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretim endeksleri ancak 2010 yılı Ekim ayında daha önce en yüksek düzeyine ulaşmış olduğu Mart 2008 yılına ilişkin değeri geçebilmişken, mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretim endeksi Mart 2008 değerini geçememekle beraber çok yaklaşmıştır. (Mart 2008 = 121.7 , Ekim 2010 = 121.1)

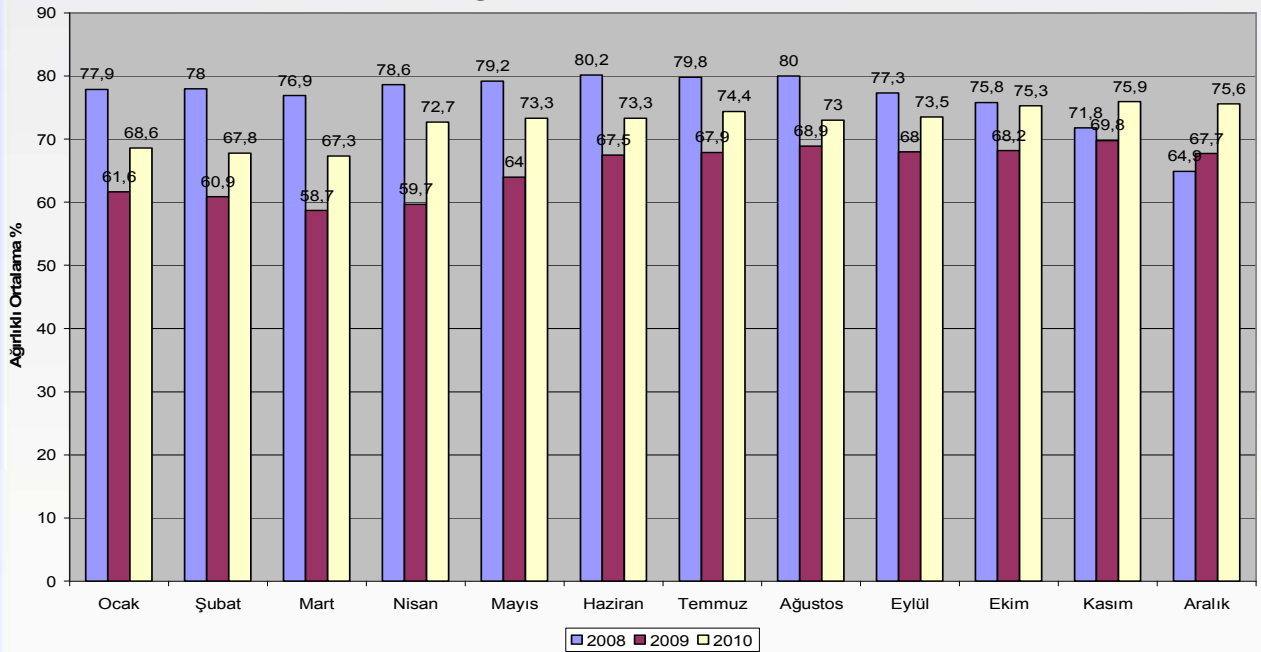
Sanayi üretim endeksi kapsamında yatırım malları imalatı henüz kriz öncesi ulaşmış olduğu değerleri yakalayamamış iken, aramalı imalatı kriz öncesi değerlerini aşmış bulunmaktadır.

Kapasite Kullanımı

Sanayi üretim endeksinde 2008 yılı Ağustos ayından buyana gözlemlenen çanak biçimindeki gelişme doğal olarak kapasite kullanım oranlarında da kendini göstermiştir. Merkez Bankası tarafından yayınlanmasına başlanmış olan verilere göre 2008 yılı Eylül ayından itibaren üretim değeri ağırlıklı imalat sanayi kapasite kullanım oranında başlayan düşme eğilimi giderek şiddetlenmiş ve 2009 yılının Mart ayında yüzde 58.7 ile en düşük düzeyine inmiştir. 2009 yılı Nisan ayından başlayarak toparlanma eğilimi içersine giren 'kapasite kullanım oranı' tedrici, ancak ısrarlı bir yükselme eğilimi sergilemiş ve ancak 16 aylık bir uzun dönemin ardından 2010 yılı Nisan ayında yüzde 70 düzeyinin üzerine çıkabilmiştir.

Kriz sürecinde kapasite kullanım oranında gözlemlenen bu keskin ve ısrarlı gerilemede en önemli unsurlar iç talep ve dış talep yetersizliği olmuştur. Kapasite kullanım oranı 2010 yılının son üç aylık döneminde yüzde 75 oranının üzerinde seyretmiş bulunmaktadır.

İmalat Sanayi Kapasite Kullanımı (Ağırlıklı Ortalama %)

İmalat sanayi genelinde kapasite kullanım oranı, Ocak 2010 ayında, geçen yılın aynı ayına göre 6.4 puan, bir önceki aya göre ise 0.4 puan artarak yüzde 67.8 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Kriz sürecinde kapasite kullanım oranında gözlemlenen bu keskin ve ısrarlı gerilemede en önemli unsurlar iç talep ve dış talep yetersizliği olmuştur.

Kapasite kullanım oranı Aralık 2010 ayı gelişmelerine bakıldığında, kullanım oranının, dayanıklı tüketim mallarında yüzde 73.4, dayanıksız tüketim mallarında yüzde 74.7, tüketim mallarında yüzde 74.5, gıda ve içeceklerde yüzde 73.3, ara mallarında yüzde 78.0 ve yatırım mallarında yüzde 70.9 olarak gerçekleşmiş olduğu gözlemlenmektedir.

Kamu Maliyesi

Yaşanan derin ekonomik daralmanın ardından 2009 yılının son çeyrek döneminden başlayarak tekrar canlı büyüme dönemine geçilmesi ile tüketim ve ithalat hacminde gözlemlenen hızlı büyümeler ve faiz hadlerinde gerçekleşen köklü düşüş 2010 yılında merkezi yönetim bütçe performansını temelden etkileyen başlıca faktörler olmuştur. Ekonomik toparlanma Gelir ve Kurumlar Vergisi tahsilatını olumlu biçimde etkilerken, özellikle ithalat hacmindeki ve tüketim talebindeki hızlı artışlar dahilinde ve ithalde alınan Katma Değer vergisi (KDV) ile Özel tüketim Vergisi tahsilatlarında yüksek oranlı artışları beraberinde getirmiştir. Özellikle toplam bütçe giderleri içerisinde 1/5 oranında bir paya sahip 'faiz giderleri'nin önceki yıla göre düşüş göstermesi ve başta 'cari transferler' ve 'personel giderleri' olmak üzere iki önemli gider kaleminde yaklaşık yüzde 11 oranında ılımlı bir artış olması sonucu merkezi bütçe giderlerinin bir önceki yıla göre yüzde 9.5 gibi reel anlamda sınırlı bir genişleme göstermiş olması, 2010 yılı bütçe performansını iyileştiren diğer önemli unsur olmuştur.

Bu gelişmeler sonucu Merkezi Yönetim Bütçesi 2010 yılı uygulaması dikkat çekici bir olumlu görünüm sergilemiştir. 2010 yılında bütçe açığı önceki yıla göre yüzde 24.9 oranında bir daralma ile 39 milyar 600 milyon TL. düzeyinde kalırken, faiz dışı fazla 8 milyar 697 milyon TL.düzeyinde gerçekleşmiştir.

2010 yılındaki bu olumlu bütçe sonuçlarına karşılık 2009 yılında Merkezi Yönetim Bütçe giderleri 268 milyar 219 milyon TL., Bütçe gelirleri ise 215 milyar 458 milyon TL. olarak gerçekleşmiş ve Bütçe açığı, hedeflenen düzeyin yaklaşık beş katı büyüklüğünde 52.2 milyar TL. düzeyinde gerçekleşmiş, buna mukabil faiz dışı fazla öngörülen tutara göre yüzde 2 oranında bir gerçekleşmeyle 1 milyar TL. düzeyinde kalmıştı.

İzlenen yüksek tutarlı parasal genişleme politikalarının bir sonucu olarak gelişmiş ülkelerde faiz hadlerinin çok düşük –reel anlamda negatif- düzeylere gerilemesi, yavaş ta olsa ekonomik toparlanmanın başlaması, artan risk iştahı, yeni yükselen piyasa ekonomilerine bu kapsamda ülkemize olan sermaye akımlarının tekrar güçlenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu gelişme ithalatın finansmanını kolaylaştırıp maliyetini düşürmüştür, yurtdışında faiz hadlerindeki gerileme ve ekonomik faaliyet hacmindeki büyüme ile birlikte tüketici güven duygusunun iyileşmesi ise tüketim ve özellikle ithalat talebini belirgin biçimde yükseltmiştir. Tüketim ve ithalat talebindeki ciddi boyutlu artış KDV ve ÖTV gelirlerinde yüksek oranlı artışları beraberinde getirmiş ve sonuçta kamu gelirlerinde gerçekleşen artış program değerlerinin belirgin biçimde üstünde gerçekleşmiştir. 2009 yılı Ocak-Aralık döneminde 215 milyar 458 milyon TL. olan bütçe gelirleri 2010 yılının aynı döneminde yüzde 17.9 oranında bir artış sergileyerek 254 milyar 28 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi Yönetim Bütçesi (Milyon TL.)

	2010 BÜTÇE TAHMİNİ	GERÇEKLEŞME OCAK-ARALIK		ARTIŞ %’İ	GERÇEK LEŞME BÜTÇE TAHMİNİ %
GELİRLER	236 794	215 458	254 028	17.9	107.3
GENEL BÜTÇE GELİRLERİ	229 947	208 610	246 142	18.0	107.0
Vergi Gelirleri	193 324	172 440	210 532	22.1	108.9
Vergi Dışı Diğ. Gel.	36 623	36 170	35 609	- 1.5	97.2
Özel Bütçe Gelirleri	4 898	5 037	5 954	18.2	121.6
Düz. Den. Kur.Gel.	1 949	1 811	1 933	6.7	99.2
<i>Harcamalar</i>	<i>286 981</i>	<i>268 219</i>	<i>293 628</i>	<i>9.5</i>	<i>102.3</i>
Faiz Dışı Harcamalar	230 231	215 018	245 332	14.1	106.6
Personel Giderleri	60 349	55 947	62 301	11.4	103.2
Sos. Gü. Ku. Dev. Pr.	11 110	7 208	11 060	53.4	99.5
Mal ve Hiz. Alıml.	25 190	29 799	28 823	- 3.3	114.4
Cari Transferler	102 173	91 976	101 891	10.8	99.7
Sermaye Giderleri	3 429	4 319	6 736	56.0	196.4
Diğer	9 056	5 698	8 613	- 4.9	124.8
Faiz Harcamaları	56 750	53 201	48 296	- 9.2	85.1
Bütçe Dengesi	- 50 187	-52 761	39 600	-24 9	78.9
Faiz Dışı Denge	6 563	440	8 697	1 876	132.5

2010 yılında bütçe gelirleri gerçekleşmesi olumlu bir görünüm sergilemiştir. 2010 yılında 254 milyar 28 milyon TL. olarak gerçekleşen bütçe gelirleri başlangıç hedefinin 17 milyar 234 milyon TL. üzerinde gerçekleşmiştir. Merkezi yönetim bütçe gelirlerinin 210 milyar 532 milyon TL. bölümü Genel Bütçe vergi gelirlerinden, 43 milyar 496 milyon TL. bölümü diğer gelirlerden oluşmuştur. Genel bütçe gelirleri önceki yıla göre nominal yüzde 18.0 oranında bir yükselmeye, reel anlamda yüzde 10.9 oranında genişleyerek 246 milyar 142 milyon TL. düzeyinde gerçekleşmiştir. Vergi gelirleri ise önceki yıla göre yüzde 22.1 oranında dikkat çekici bir artış göstererek 210.5 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Genel bütçe vergi dışı gelirleri ise 2009 yılına göre yüzde 1.5 oranında bir daralma ile 35.6 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir.

2010 yılında Gelir Vergisi tahsilatı önceki yılın aynı dönemine göre sadece yüzde 5.1 oranında bir artışla 40.4 milyar TL. olarak gerçekleşmiş,, Kurumlar Vergisi tahsilatı ise yüzde 16.1 oranında bir genişleme ile 20.9 milyar TL.'na yükselmiştir. 2010 yılında, bir önceki yıla göre reel anlamda Gelir Vergisi tahsilatı daralırken Kurumlar Vergisi tahsilatı yüzde 9.1 oranında genişleme göstermiştir. Ekonomik toparlanma, tüketim talebi ve ithalat hacmindeki hızlı büyüme ve karlılık düzeyindeki iyileşmeler Kurumlar Vergisini reel anlamda yükseltirken, esas etkisini dahilde ve ithalde alınan KDV ile ÖTV tahsilatı üzerinde göstermiştir.2010 yılında 26.3 milyar TL. tutarında oluşan dahilde alınan KDV tahsilatı, önceki yıla göre yüzde 26.2 oranında artarken, ithalde alınan KDV 2009 yılına göre yüzde 38.5 oranında ciddi bir artış sergilemiş ve 36.2 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. İthalde alınan KDV tahsilatındaki önemli genişlemede ithalat hacminde meydana gelen keskin genişleme başta gelen etken olmuştur. 2010 yılında 57.3 milyar TL. düzeyinde gerçekleşen Özel Tüketim Vergisi tahsilatı 2009 yılına göre yüzde 21.3 oranında önemli bir artış ortaya koymuştur.

Vergi gelirleri kapsamında 2009 yılına göre geçen yıl Harçlarda yüzde 47.4, Damga Vergisinde yüzde 21.9 ve diğer vergiler tahsilatında ise yüzde 10.5 oranında artış gözlemlenirken, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinde yüzde 10.8 oranında azalma meydana gelmiştir. Motorlu taşıtlar üzerinden alınan ÖTV tahsilatı 6.2 milyar TL. düzeyinde gerçekleşmiş ve önceki yıla göre yüzde 12.9 oranında bir artış olmuştur.

2010 yılında merkezi yönetim bütçe giderleri 293 milyar 628 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında faiz dışı harcamalar bir önceki yıla göre, dikkat çekici bir oranda, yüzde 14.1 oranında nominal, reel anlamda ise yüzde 7.2 oranında artış sergilemiş ve 245.3 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde personel giderleri yüzde 11.4 oranında artarken, cari transferlerdeki artış oranı yaklaşık aynı düzeyde, yüzde 10.8 oranında gerçekleşmiştir. Sözkonusu dönemde sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri önceki yılın Ocak-Aralık dönemine göre yüzde 53.4 oranında artarak 11 milyar 60 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Bu dikkat çekici artışta 15 Ocak 2010 tarihinden itibaren genel sağlık sigortası kapsamına alınan kamu personeli için genel sağlık sigortası primi ödenmeye başlanmış olması etkili olmuştur.

Mal ve hizmet alımı giderleri 2009 yılına göre yüzde 3.3 oranında bir azalma ile 28.8 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir.

2009 yılına göre yüzde 10.8 oranında bir artışla 101.9 milyar TL. tutarında gerçekleşen 'cari transferler' kapsamında sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderleri için önceki yıla göre yüzde 4.5 oranında bir genişlemeyle 55 milyar 39 milyon TL. harcama yapılmıştır. Sosyal güvenlik primi hissesinin 5 puanlık kısmının Hazine tarafından karşılanması kapsamında yapılan transfer tutarı 3 milyar 820 milyon TL. olmuştur.

Cari transferler kapsamında tarımsal destekleme ödemeleri 2010 yılında önceki yıla göre önemli bir düzeyde, yüzde 24.2 oranında artarak 5 milyar 817 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

2010 yılında vergi gelirleri tahsilatında gerçekleşen artış etkisini 'mahalli idare payları' üzerinde de göstermiş ve mahalli idare payları önceki yıla göre yüzde 24.2 oranında bir artışla 20 milyar 910 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

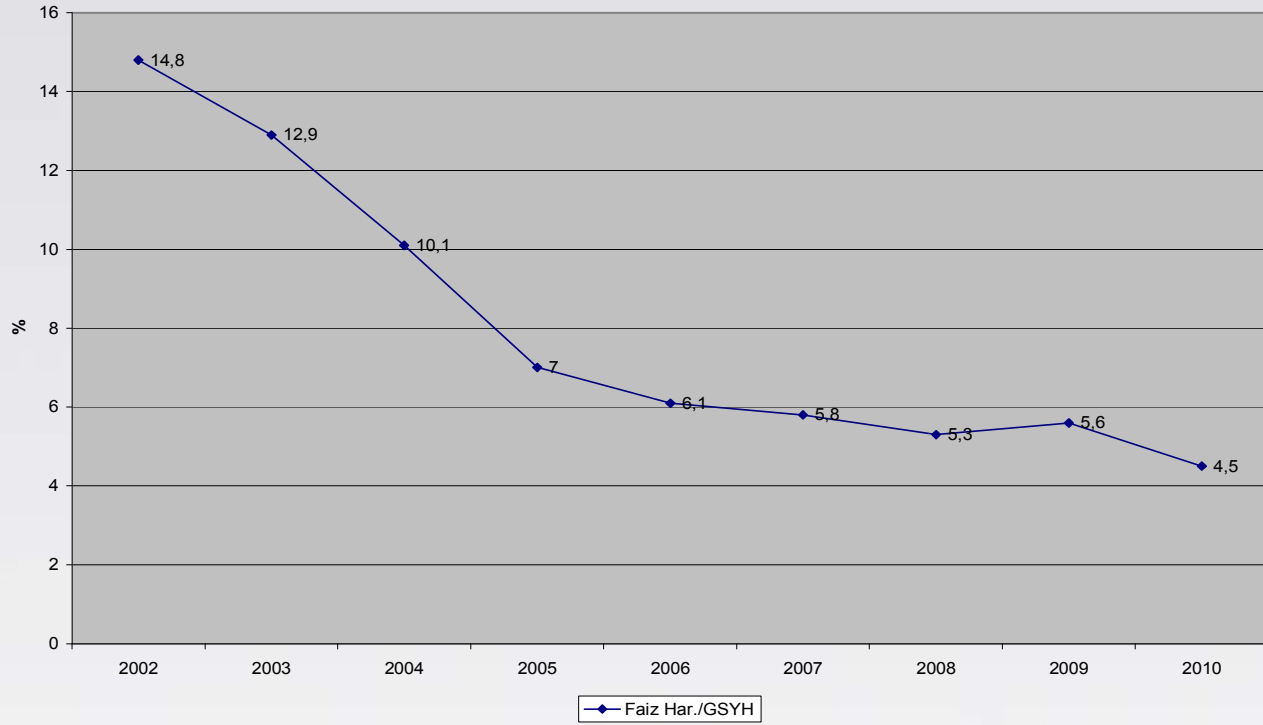
2009 yılı Ocak – Aralık döneminde 20 972 milyon TL. sermaye gideri gerçekleşmiş iken, 2010 yılında yüzde 29.1 oranında genişlemeyle, 25 milyar 907 milyon TL. sermaye gideri gerçekleşmiştir. 2010 yılında önceki yıla göre yüzde 56 oranında dramatik bir artışla 6 milyar 736 milyon TL. tutarında sermaye transferi yapılmıştır. Borç verme giderlerinde önceki yıla göre yüzde 51.2 oranında bir artış gerçekleşmiş ve bu başlık altında yapılan harcama 8 milyar 613 milyon TL.'na ulaşmıştır.

Yıl içerisinde borçlanma maliyetlerinde gerçekleşen ve büyük önem taşıyan düşüş somut etkisini, 2010 yılı faiz ödemeleri üzerinde göstermiş ve merkezi bütçe faiz harcamaları önceki yıla göre yüzde 9.2 oranında bir azalmayla 48 milyar 296 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Bu şekilde faiz harcamaları için bütçede öngörülmüş olan 56 milyar 750 milyon TL. tutarındaki ödeneğin yüzde 85.1'lik kısmı kullanılmıştır.

Merkezi yönetim bütçesi gelirleri ve harcamaları ile ilgili olarak yukarıda ana çizgileri ile verilen gelişmeler sonucu 2010 yılı Ocak – Aralık döneminde Bütçe 39.6 milyar TL. tutarında açıkla sonuçlanmış ve sözkonusu dönemde faiz dışı fazla bir önceki yıla ilişkin 440 milyon TL.'düzeyinden 8 milyar 697 milyon TL.'na tırmanmıştır. Yılın tamamı için 50 milyar 167 milyon TL. tutarında öngörülen Bütçe açığı, önemli bir iyileşmeyle ve önceki yıla göre yüzde 24.9 oranında bir daralmayla, yüzde 78.9 oranında bir gerçekleşme sergilemiştir.

Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz harcamalarının GSYH'ya Oranı* (% Olarak)

*2010 Yılı değeri OVP'dan alınmıştır

Kamu Borç Stoku

2007 yılında azalma eğilimi içine giren Merkezi Yönetim toplam borç stoku yeniden önemli bir tırmanma eğilimi sergileyerek, 2007 yılı sonundaki 333.5 milyar TL. düzeyinden 2008 yılı sonu itibariyle 380.3 milyar TL. ve 2009 yılı sonu itibariyle de 441.5 milyar TL. düzeyine çıkmıştır. Merkezi yönetim bütçesi performansında gerçekleşen iyileşmeye rağmen, toplam harcama tutarının yüzde 13.5'i düzeyinde bütçe açığı verilmiş olmasının bir sonucu olarak kamu brüt borç stokundaki yükselme eğilimi 2010 yılında da devam etmiş ve yıl sonu itibariyle 473.3 milyar TL.'na çıkmıştır.

Brüt borç stokundan Merkez Bankası mevduatı, kamu mevduatı ve İşsizlik Sigortası Fonu net varlıklarının düşülmesiyle bulunan kamu net borç stoku ise 2007 yılı sonundaki 248.4 milyar TL düzeyinden, 2008 yılı sonu itibariyle 268.0 milyar TL. 2009 yılı sonu itibariyle 309.8 milyar TL. düzeyine yükselmiştir. 2010 yılının ilk üç çeyrek dönem sonu itibariyle kamu net borç stokunda önceki yıl sonuna göre önemli bir değişiklik olmamıştır.

Aralık 2010 ayı sonu itibariyle toplam 473.3 milyar TL. düzeyinde bulunan Merkezi Yönetim borç stokunun 362.8 milyar TL. bölümünü iç borç, kalan 120.5 milyar TL. karşılığı bölümünü ise dış borçlar oluşturmaktadır.

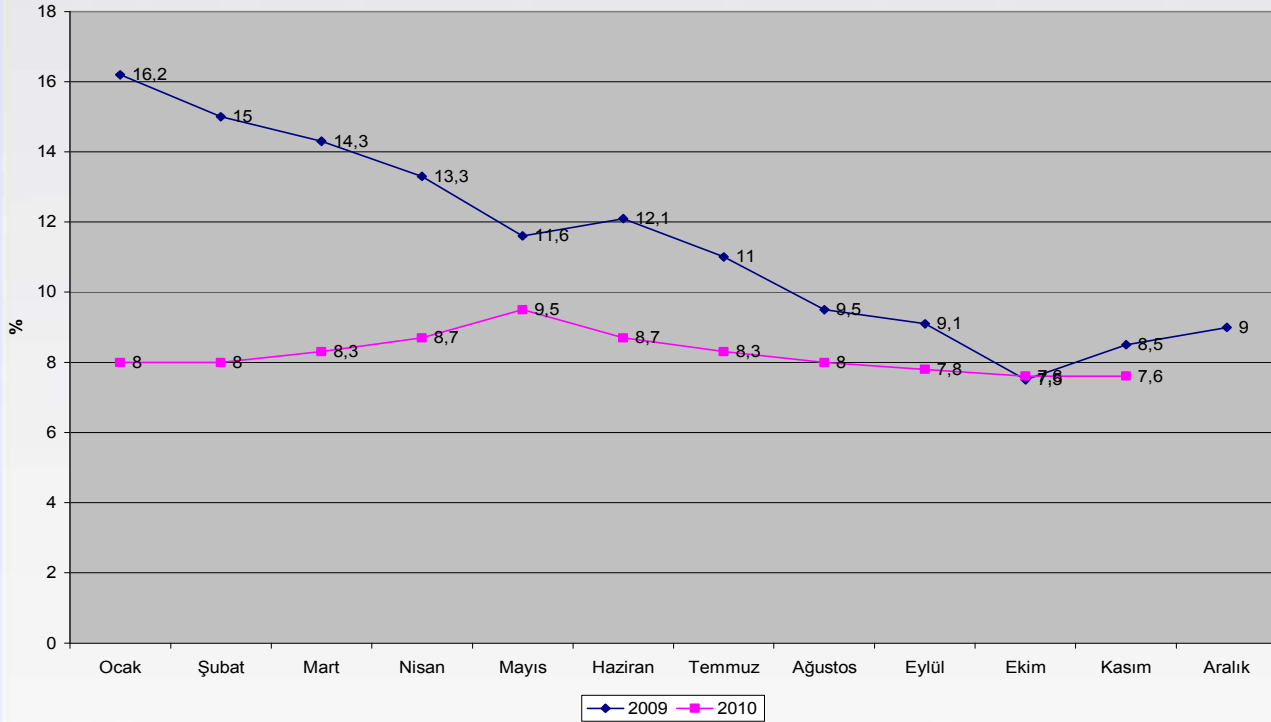

Merkezi Yönetim Borç Stoku (Milyon TL.)

	2007	2008	2009	2010 ARALIK
İç Borç Stoku	255 310	274 827	330 005	362 800
Dış Borç Stoku	78 175	105 493	111 368	120 500
Toplam Borç Stoku	333 485	380 321	441 508	373 300
Top. Kamu Net Borç Stoku	248 396	267 970	309 809	309 894*

- Üçüncü Çeyrek Sonu İtibariyle

TL. Cinsi İskontolu İç Borçlanma Ağırlıklı Ortalama Maliyeti

2009 yılı Aralık ayında ağırlıklı olarak ortalama bileşik yüzde 18.6 ve enflasyondan arındırılmış reel anlamda da yüzde 9.3 olarak gerçekleşen TL. cinsi iskontolu iç borçlanma nominal bileşik maliyeti Aralık 2009 ayında 9.0'a ve 2010 yılı Kasım ayı itibariyle de yüzde 7.6'ya gerilemiştir. 2010 yılı itibariyle iç borçlanma reel maliyeti yaklaşık yüzde 1.0 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Küresel krizin yansımasıyla yaşanan derin ekonomik küçülmeye ve kamu finansman yapısındaki ciddi bozulmaya rağmen uluslar arası derecelendirme kuruluşları, bankacılık kesiminin küresel krize karşı gösterdiği direnç, kamu finansman maliyetlerindeki ve enflasyon oranındaki ciddi düşüş gibi olumlu unsurları dikkate alarak Aralık 2009 ayından başlayarak Türkiye'nin kredi notunu yükseltme cihetine gitmişlerdir. Bu kapsamda Moody's Ba 3 (durağan)'ı Ba 3 (pozitif) yaparken, Fitch BB (durağan)'ı BB + (durağan)'a ve JCR Şubat ayı başında BB (-)'den BB'ye yükseltmiştir.

Krizin görece olarak hafif atlatılması ve yeniden güçlü bir büyüme sürecine girilmiş olması, yüksek boyutlu cari işlemler hesabı açığının büyük ölçüde kısa vadeli yabancı kaynaklarla finanse edilmiş olmasına rağmen sözkonusu derecelendirme kuruluşlarını 2010 yılı boyunca yeniden not artırımına gidilmesi yönünde karar almaya yöneltmiştir. Bu kapsamda yukarıda sıralanan Türkiye kredi notlarını Standard & Poor's BB Pozitif'e, Moody's Ba 2 Durağan'a, bilahare Ba 2 Pozitif'e, Fitch BB + Pozitif'e ve JCR de BB Durağan'a yükseltmişlerdir.

Para Politikası ve Uygulaması

2008 yılı sonbaharında gelişmiş ülkelerin finans piyasalarında patlak veren kriz giderek küresel bir nitelik kazanmış ve etkisini geliştirmekte olan ülkeler üzerinde de derin biçimde hissettirmiştir. Krizin yol açtığı likidite sıkışıklığı ve artan risk algılamaları geliştirmekte olan ülkelere sermaye çıkışına neden olurken, daralan faaliyet hacmi, yükselen işsizlik düzeyi ve düşen varlık fiyatları gelişmiş ülkelerde ithal talebini olumsuz etkilemiştir. Düşen dış talep yeni yükselen piyasa ekonomileri başta olmak üzere geliştirmekte olan ülkelere ihracat ve ekonomik faaliyet hacimlerinin daralmasına, işsizlik düzeyinde artışa ve giderek bu ülkelere iç talebin de gerilemesine neden olmuştur.

- Yurt içinde gerçek kişilere verilen dövizle endeksli kredilerin sınırlandırılması,
- Bazı tüketici kredilerine uygulanan Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) oranının artırılması,
- BDDK tarafından yüzde 8 olan sermaye yeterlilik sınırının yüzde 12 olarak uygulanması,
- Bankaların yurtiçine TL. cinsi tahvil ihracına izin verilmesi,

1 Bir haftalık repo ihalesi faiz oranının politika faiz haddi olarak kullanılmaya başlandığı 20 Mayıs 2010 tarihinde % 7.0 olan faiz haddi Aralık ayı sonu itibariyle % 6.5'tir.

- Kredi / değer oranının konut kredileri ile konut teminatı altında kullanılan tüketici kredilerinde yüzde 75, ticari gayrimenkul kredilerinde ise en fazla yüzde 50 olarak belirlenmesi
- Kredi kartlarında asgari ödeme oranlarının artırılması.

Ülkemiz ekonomisinde ekonomik toparlanma belirtilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte iç ve dış talebin büyüme hızlarında belirgin bir ayrışma ve hızlı bir kredi hacmi genişlemesi gözlemlenmiş, bu gelişmeler cari açığı yükseltmiştir. 2010 yılının ilk dokuz aylık döneminde cari açığın GSYH'ya olan oranı yüzde 6.1'e yükselerek ekonomik istikrar açısından önemli bir risk oluşturmuş ve sürdürülebilirlik sorunu yaratmıştır. Bu olumsuz gelişme Merkez Bankasını izlenmekte olan politikanın revizyona tabi tutulması yolunda harekete geçirmiştir.

21 Aralık 2010 tarihinde yayınlanmış olan '2011 yılı Para ve Kur Politikası' bu politika değişikliğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu değişiklik ile, TCMB bugüne kadar olduğu gibi esas itibariyle fiyat istikrarı sağlanmasını temel görevi olarak benimsemeyi sürdürürken, finansal sistemde istikrarı sağlayıcı önlemleri almasının da önde gelen görevleri arasında yer aldığı hususuna, izleyeceği politikada öncelikli yer vereceğini açıklamıştır. Bu çerçevede Merkez Bankası içinde bulunan küresel konjonktür çerçevesinde temel politika aracı olan kısa vadeli faizlerle birlikte likidite yönetimi ve zorunlu karşılıklar gibi alternatif araçların da etkin biçimde kullanılması cihetine gitmektedir. Bu yeni politika çerçevesi dört temel üzerine kurulmuştur. Bunlar,

- Ekonomik birimlerin daha az borç daha çok özkaynak kullanımına, düşük kaldıraç oranına sahip olmalarının teşvik edilmesi, bu kapsamda zorunlu karşılık oranlarının artırılması,
- Ekonomik birimlerin borçlanmalarında vade uzatımının teşvik edilmesi,
- Borçlanmalarda Türk parasının tercih edilmesini sağlayıcı önlemler alınması, yabancı para cinsi iç borç stokunun kademeli olarak azaltılması ve TCMB'nin rezerv birikimini hızlandırması,
- Risk yönetiminin geliştirilmesidir.

Bu politika kapsamında yakın geçmiş dönemde başlıca, zorunlu karşılık oranlarının artırılması, zorunlu karşılıklara faiz ödenmesi uygulamasının kaldırılması, mevduatın vadesine ve para cinsine göre karşılık oranlarının farklılaştırılması, gecelik borçlanma faizinin 400 baz puan indirilmesi gibi önlemler uygulamaya konulmuş olup, bu doğrultuda ilave ve yeni önlemlerin alınmasına 2011 yılında devam edilecektir.

Fiyat istikrarının sağlanması alanında ise para politikası enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde yürütülecek olup, orta vadeli enflasyon hedefi yüzde 5 olarak korunmaktadır. Belirsizlik aralığı hedefin her iki yönünde 2 yüzdelik puan olarak sürdürülecektir.

Merkez Bankasınınca 2011 yılında da 'dalgalı döviz kuru rejimi' uygulamasına devam edilecektir.

Dış Ticaret

Küresel krizin yansımalarının derinden hissedilmeye başlandığı 2008 yılı son çeyrek dönemine kadar olan dönemde Türkiye'nin dış ticaret hacmi hızlı bir genişleme sergilemiştir. 2000 yılı itibariyle 82.3 milyar Dolar olan dış ticaret toplam tutarı yaşanan ekonomik kriz nedeniyle 2001 yılında 72.7 milyar Dolara düştükten sonra hızlı bir büyüme sergilemiş ve 2008 yılında 334 milyar Dolara çıkmıştır. Söz konusu dönemde Türk Lirasının reel efektif kurunda önemli artış olmasına, TL'nin reel anlamda ciddi değer kazanmasına rağmen ihracat hacminde dikkat çekici genişleme meydana gelmiş, diğer taraftan ithalat hacmi hızla artmıştır.

2006 yılında önceki yıla göre yüzde 18.3 oranında genişlemek suretiyle 225.1 milyar düzeyinde gerçekleşen dış ticaret hacmi, 2007 yılında yüzde 23.2 ve 2008 yılında da yüzde 20.4 oranında genişleme sergilemiştir. 2008 yılında ihracat tutarı bir önceki yıla göre yüzde 23.1 oranında genişleyerek 132 milyar 27 milyon Dolar, ithalat tutarı ise yüzde 18.8 oranında bir büyümeyle 201 milyar 964 milyon Dolar olarak gerçekleşmiş, toplam dış ticaret tutarının 334 milyar Dolara ulaşırken, dış ticaret açığı 69 milyar 936 milyon Dolar olmuştur.

Ancak küresel ekonomik kriz 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren etkisini ülkemiz dış ticareti üzerinde belirgin bir şekilde göstermeye başlamış ve giderek derinleşmiştir.

2009 yılında ihracat ve ithalat hacimlerinde çarpıcı daralmalar yaşanmıştır. 2009 yılında ihracat tutarı bir önceki yıla göre yüzde 22.6 oranında bir daralmayla 102 milyar 165 milyon Dolar olarak gerçekleşirken, ithalat hacmi daha hızlı bir düşüş sergilemiş ve önceki yıla göre yüzde 30.3 oranında bir azalmayla 140 milyar 775 milyon Dolara gerilemiştir. Dış ticaret hacminin 243.1 milyar Dolara gerilediği 2009 yılının tamamında dış ticaret açığı, keskin bir daralmayla, 2008 yılına ilişkin 69 milyar 936 milyon Dolar düzeyinden, 38 milyar 786 milyon Dolar düzeyine düşmüştür. 2007 ve 2008 yıllarının tamamı itibariyle sırasıyla yüzde 63.1 ve yüzde 65.4 olarak gerçekleşen ihracat tutarının ithalatı karşılama oranı, 2009 yılında ithalatta meydana gelen daralmanın daha keskin olması nedeniyle, çarpıcı bir yükselmeye yüzde 72.5'e çıkmıştır.

2009 yılı son çeyrek döneminden itibaren belirginlik kazanan ekonomik toparlanma ile beraber özellikle ithalat hacmi olmak üzere dış ticaret faaliyet hacminde tekrar hızlı bir genişleme süreci içersine girilmiştir.

2010 yılında başta Euro Bölgesi ekonomileri olmak üzere önemli ticaret ortaklarımızda ekonomik toparlanmanın yavaş seyretmesi ve TL.'nin aşırı değerli konumunu sürdürüyor olması ihracat faaliyetini olumsuz biçimde etkilemiştir. Buna karşılık hızlı ekonomik büyümenin hanehalkı gelirlerini artırarak tüketim talebini canlandırması, aşırı değerli Türk Lirası'nın ithal mallarına olan talebi özendirilmesi ayrıca yerli girdi kullanımını yerine ithal girdi kullanımının daha çekici kılması, genişleyen ekonomik faaliyet hacminin ithal girdilere olan talebi arttırması, diğer taraftan canlanan yatırım faaliyetinin yatırım malları ithalatını yükseltmesi ile başta enerji ve metaller olmak üzere emtia fiyatlarındaki hızlı tırmanma, 2010 yılında ülkemiz ithalat hacminin çok süratli biçimde büyüme göstermesinde rol oynayan başlıca faktörler olmuştur.

2010 yılının Ocak-Kasım döneminde toplam ihracat önceki yılın aynı dönemine ilişkin 92.1 milyar Dolardan, yüzde 10.9 oranında bir büyüme göstererek 102.1 milyar Dolara yükselmiştir. Aynı dönemler itibariyle ithalat ise 2009 yılında gerçekleşen 125.9 milyar Dolar düzeyinden, yüzde 31.0 oranında alarm verici bir artışla, 164.9 milyar Dolara yükselmiştir.

2010 yılı ilk onbir aylık döneminde toplam ihracat tutarının yüzde 92.6'sını imalat sanayi ürünleri oluştururken, toplam ithalat tutarının yüzde 15.1'ini yatırım malları, yüzde 71.4'ünü aramaları, yüzde 13.3'ünü de tüketim malları teşkil etmiştir. Bu mal gruplarının ithalat tutarı bir önceki yılın aynı dönemine göre 2010 yılı Ocak-Kasım döneminde sırasıyla yüzde 31.1, yüzde 31.9 ve yüzde 28.1 oranlarında artış göstermiştir.

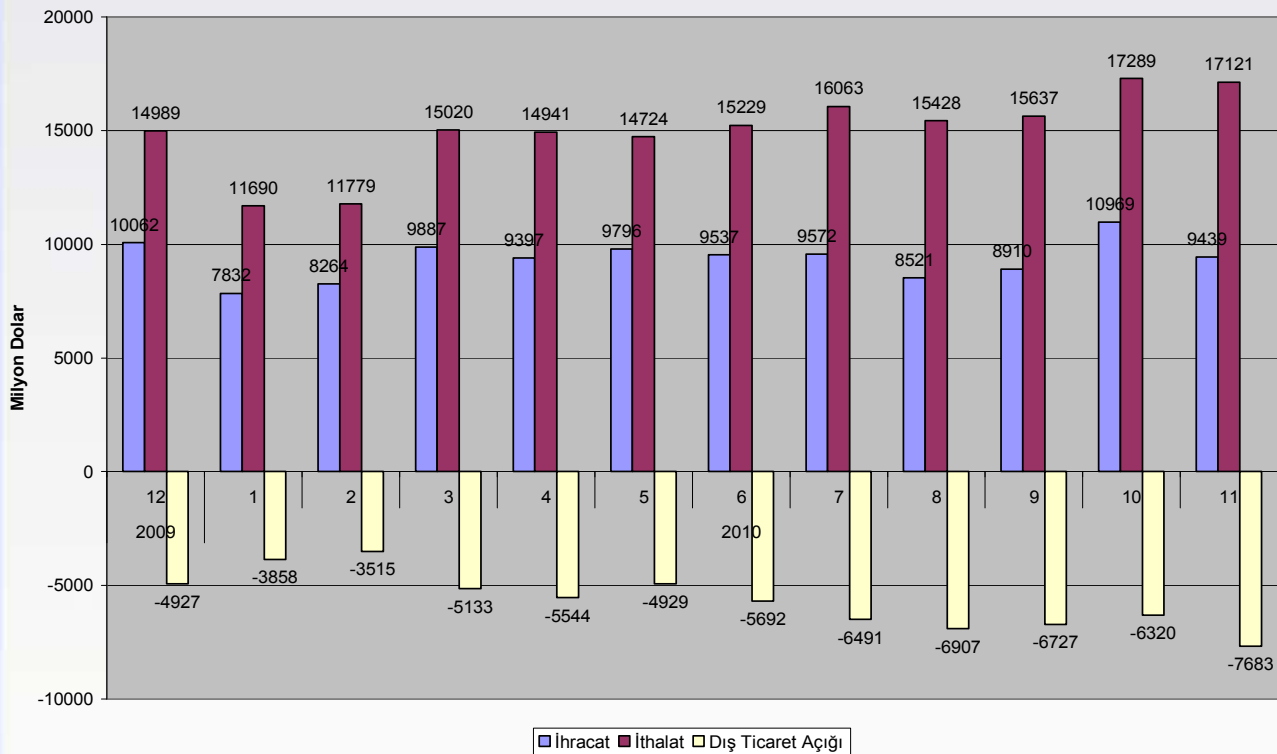
Geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre ise aynı dönemler itibariyle, sermaye malları ihracatı yüzde 7.3, ara malları ihracatı yüzde 12.5 ve tüketim malları ihracatı da yüzde 10.5 oranında cüzi artış göstermiştir.

2009 yılının tamamında Avrupa Birliği üyesi ülkelere yapılan ihracat tutarı, toplam ihracat içerisindeki payını yaklaşık bir önceki yıl düzeyinde korurken, bu ülkelerden yapılan ithalatın toplam ithalat hacmi içerisindeki payı, genelde bu ülkeler dışındaki ülkelere yapılan enerji ve temel mal fiyatlarındaki belirgin artışın bir sonucu olarak, düşüş sergilemiştir. Bu gelişmeler sonucunda Ocak-Kasım ayları itibariyle 2010 yılında toplam ihracat hacmi içerisinde AB üyesi olan ülkelere (27 ülke) yapılan ihracat tutarının ağırlığı yüzde 46.3 olurken, 2009 yılının aynı döneminde bu ülkelere yapılan ithalatın toplam ithalat tutarı içinde yüzde 40.0 olan payı 2010 yılının aynı döneminde yüzde 38.8'e gerilemiştir. 2010 yılında Asya ülkelerinin dış ticaret faaliyeti içerisinde taşıdığı ağırlıkta artış gözlemlenmiştir. 2010 yılında bir önceki yıla göre Asya ülkelerinin toplam ihracat içindeki payı yüzde 25.1'den yüzde 27.9'a yükselirken bu gruptaki ülkelerin toplam ithalat hacmimiz içindeki payı ise yüzde 27.5'ten yüzde 31.2'ye tırmanmıştır.

2010 yılı Ocak-Kasım döneminde ihracat faaliyetinde yüzde 10.1 ağırlıkla Almanya ön sırada yer alırken ithalatta yüzde 11.6 pay ile Rusya Federasyonu en ağırlıklı ülke olmuştur.

Aylar İtibariyle İhracat, İthalat ve Dış Ticaret Açığı (Milyon Dolar)

Ödemeler Dengesi

İç tasarruf eğiliminin yetersizliği nedeniyle özellikle yatırım hacminin ve gelişme hızının yüksek olduğu dönemlerde belirginleşen ve yapısal sorun niteliği kazanan ödemeler dengesi cari işlemler hesabı açığı 2009 yılının son çeyrek döneminde başlayan ekonomik toparlanma sürecine bağlı olarak hızlı bir büyüme sergilemiştir.

2010 yılının Ocak – Kasım döneminde cari açık, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 377.2 oranında bir keskin sıçrama ile önceki yılın aynı dönemine ilişkin 11 milyar 38 milyon Dolar düzeyinden 41 milyar 630 milyon Dolara tırmanmıştır. Dış ticaret dengesinde söz konusu dönemler itibariyle meydana gelen 27.5 milyar Dolar tutarındaki bozulma doğrudan cari işlemler hesabına yansımıştır. Bu alarm verici genişlemede baz etkisi önemli rol oynamıştır. Zira 2010 yılı Ocak-Kasım döneminde gerçekleşen cari işlemler hesabı açığında 2008 yılının aynı dönemine ilişkin 38.8 milyar Dolar tutarındaki cari açığa göre artış hızı yüzde 7.3 düzeyinde kalmıştır.

2010 yılının Ocak – Kasım döneminde ödemeler dengesindeki dış ticaret hesabı, 2009 yılının aynı dönemine göre yüzde 128.7 oranında bir genişleme ile 49 milyar Dolar tutarında açık vermiştir. Dış ticaret açığının geçen yılın aynı dönemine göre keskin bir yükselme göstermesinde, altın dahil ithalat (CIF) harcamalarının önceki yıla göre yüzde 31.0 oranında artarak 164.9 milyar 609 milyon Dolara ve ihracat (FOB) gelirlerinin çok daha düşük bir oranda, sadece yüzde 10.9 oranında genişleyerek 102.1 milyar 116 milyon Dolar olarak gerçekleşmesi neden olmuştur. Aynı dönem bavul ticareti gelirleri ise yüzde 6.7 oranında bir artışla 4 milyar 671 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ocak – Kasım döneminde ‘hizmetler’ hesabının önemli kalemlerini oluşturan net ‘turizm’ gelirleri önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7.6 oranında bir azalmayla 15 milyar 203 milyon Dolar olarak gerçekleşirken, ‘hizmetler’ hesabının diğer önemli kalemi olan ‘taşımacılık’ kalemi, önceki yılın ilk onbir aylık döneminde 1 milyar 122 milyon Dolar girişle sonuçlanmışken, bu yılın aynı döneminde, yaklaşık 1 milyar Dolarlık düşüşle, net 150 milyon Dolar girişle sonuçlanmıştır.

Diğer önemli bir hizmet ticareti kalemi olan ‘inşaat’ -yurtiçinde yerleşik inşaat şirketlerince yurtdışında gerçekleştirilen- hizmetlerinden kaynaklanan net döviz girişi 2010 yılının Ocak-Kasım döneminde önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 25.9 oranına bir daralmayla 669 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ücret ödemeleri ve yatırım geliri kalemlerinden oluşan ‘gelir’ hesabı 2009 yılı Ocak – Kasım dönemine göre yüzde 6.6 oranında bir azalmayla 6 milyar 940 milyon Dolar net çıkışla sonuçlanmıştır. Yatırım gelirleri kapsamında büyük ölçüde kar transferlerinden oluşan ‘doğrudan yatırımlar’ ‘portföy yatırımları’ ve faizlerden oluşan ‘diğer yatırımlar’da gözlemlenen net çıkışlar sırasıyla 2 483 milyon, 534 milyon ve 3 806 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

2010 yılının ilk onbir aylık döneminde uzun ve kısa vadeli kredilere ilişkin faiz ödemeleri, önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 27.4 oranında bir daralma ile 4 milyar 774 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Cari transferler ilk onbir aylık dönemde yüzde 35.2 oranında düşerek 1 203 milyar Dolar giriş kaydetmiştir.

Cari açığın finansmanı

41.6 milyar Dolar tutarındaki cari açıktan ‘net hata noksan’ kaleminde yer alan 3.5 milyar Dolar tutarındaki girişin –kaynağı belli olmayan- düşülmesiyle bulunan 38.1 milyar Dolar tutarındaki finansman ihtiyacına 11.3 milyar Dolar tutarındaki rezerv artışı ilave edildiğinde 2010 yılının ilk onbir aylık döneminde sağlanan dış finansman tutarı toplam 49.4 milyar Dolar olarak belirlenmektedir. Bu dönemde verilen cari açık ve rezerv artışı nedeniyle finanse edilmesi gereken 49.4 milyar Dolar tutarındaki finansman açığının 4.9 milyar Doları ‘doğrudan yatırımlarla, 16.5 milyar Doları ‘portföy yatırımları ile ve kalan 28 milyar Doları da ticari ve nakit krediler ile mevduatlardan oluşan ‘diğer yatırımlarla finanse edilmiştir. Doğrudan yatırımlar kapsamında yurtdışında yerleşik kişilerce, bu dönemde gerçekleştirdikleri gayrimenkul alımlarını da içerecek şekilde, önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 18.2 oranında bir daralmayla 6 milyar 257 milyon Dolar tutarında yatırım yapılmıştır. Yabancıların gayrimenkul yatırımları önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 27.5 oranında bir artışla 2.1 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Yine ‘doğrudan yatırımlar’ kapsamında 1.4 milyar Dolar tutarında çıkış gerçekleşmiştir.

Yabancılarca ‘portföy yatırımları’ kapsamında 2010 yılı Ocak-Kasım döneminde 4 milyar 253 milyon Dolar tutarında hisse senedi alımı gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde yurtdışı yerleşiklerce brüt 6.7, itfalar dışında net 4.1 milyar Dolar tutarında devlet tahvili satın alınmıştır. Ayrıca Ocak-Kasım 2010 döneminde 10.3 milyar Dolar tutarında da DİBS Devlet iç borçlanma senedi- satışı suretiyle finansman sağlanmıştır..

Ocak-Kasım döneminde rezerv artışı dışında ortaya çıkan 38.1 milyar Dolar tutarındaki finansman gereksiniminin 6.3 milyar Doları doğrudan yatırım girişleriyle 4.3 milyar Dolarlık bölümü de yabancıların borsada gerçekleştirdikleri alımlarla karşılanmış, geri kala 27.6 milyar Dolarlık bölümü ise esas itibariyle özel ve kamu kesimi borçlanmasıyla karşılanmıştır. Bu tutarın devlet tahvili dışında kalan bölümünü kısa vadeli sıcak para oluşturmaktadır.

41.6 milyar Dolar tutarındaki yüksek boyutlu cari açığın bu şekilde kısa vadeli sıcak para ile finanse edilmesi ekonomik ve finansal istikrar açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Diğer taraftan gayrimenkul ve hisse senedi satışının bir varlık satışı –yabancılarca mülkiyet devri- olduğunu önemle not etmek gerekir.

Uluslar arası Yatırım Pozisyonu, Dış Varlık ve Yükümlülükler

Yabancıların yurtiçinde yaptıkları doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları ve diğer yatırımlardan oluşan dış yükümlülüklerimiz ile yurtdışında yapılan doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları, diğer yatırımlar ve rezerv varlıklardan oluşan varlıklarımız arasındaki farkı veren net yükümlülüklerimizde –uluslar arası net yatırım pozisyonu- 2010 yılının ilk 10 aylık döneminde 102.8 milyar Dolar tutarında, ciddi boyutta artış meydana gelmiştir.

Aşağıda dış varlık ve yükümlülüklerimizde son on aylık dönemde meydana gelen gelişmeler ana başlıklar altında verilmektedir.

Uluslar arası Yatırım pozisyonu (Milyon Dolar Olarak)

	2009	2010 EKİM
VARLIKLAR	174 949	175 757
Yurtdışında Doğrudan Yatırımlar	22 338	23 830
Portföy Yatırımları	1 923	2 136
Diğer Yatırımlar	75 852	66 035
Mevduatlar	61 857	51 175
Krediler	11 563	12 411
Diğer	1 515	1 518
Yükümlülükler	457 030	560 635
Yurtiçinde Doğrudan Yatırımlar	143 211	199 682
Portföy Yatırımları	91 186	125 907
Hisse Senetleri	47 248	68 183
Borç Senetleri	43 938	57 724
Diğer Yatırımlar	222 642	235 046
Ticari krediler	21 655	22 004
Diğer Krediler	168 959	167 836
Genel Hükümet	34 751	35 918
Bankalar	35 397	43 108
Diğer Sektörler	96 811	88 810
Mevduatlar	32 529	43 704
Diğer Yükümlülükler	1 499	1 502
Uluslar arası Yatırım Pozisyonu, Net	(-) 282 090	(-) 384 877

Görüldüğü gibi Kasım 2010 sonu itibariyle Türkiye'nin dış aleme karşı net yükümlülükleri on aylık bir dönemde 102.8 milyar Dolarlık bir artışla 384.9 milyar Dolara yükselmiştir.

Orta Vadeli Program (OVP)

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu doğrultusunda, ilki 2005 yılı içersinde belirlenen ve 2006 – 2008 dönemini kapsayan “Orta Vadeli Program”ın altıncısı 2011-2013 yıllarını kapsayacak şekilde 10 Ekim 2009 tarihli ve 27725 Sayılı Resmi gazetede yayınlanmıştır.

Orta Vadeli Programda ekonomik ve mali alanda 2010 yılına ilişkin güncellenmiş tahminler de kamuoyuna duyurulmuştur.

Programda küresel krizin ortaya çıkışı, Türkiye ekonomisi üzerine olan etkileri ve krize karşı alınan önlemler kısaca ortaya konulduktan sonra program dönemi için öngörülen temel amaçlar ve gelişme eksenleri ortaya konulmuştur. Programda yer verilen gelişme eksenleri, başlıca,

Rekabet Gücünün Artırılması,

- İş ortamının iyileştirilmesi,
- Ekonomide kayıtdışılığın azaltılması,
- Finansal sistemin geliştirilmesi,
- Enerji ve ulaştırma altyapısının geliştirilmesi,
- Çevrenin korunması ve kentsel altyapının geliştirilmesi
- Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması,
- Tarımsal yapının etkinleştirilmesi,
- Sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçiş sağlanması,

İstihdamın Artırılması

- İşgücü piyasasının geliştirilmesi,
- Eğitimin işgücü talebine duyarlılığının artırılması,
- Aktif işgücü politikalarının geliştirilmesi,

Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi

- Eğitim sisteminin geliştirilmesi,
- Sağlık isteminin geliştirilmesi,
- Gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içirme ve yoksullukla mücadele,
- Sosyal güvenlik sisteminin etkinliğinin artırılması,
- Kültürün korunması, geliştirilmesi ve toplumsal diyalogun güçlendirilmesi,

Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Azaltılması, Bölgesel gelişme politikasının merkezi düzeyde etkinleştirilmesi, Yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanması, Yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılması, Kırsal kesimde kalkınmanın sağlanması

Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Artırılması

Kurumlar arası yetki ve sorumlulukların rasyonelleştirilmesi, Politika oluşturma ve uygulama kapasitesinin artırılması, Kamu kesiminde insan kaynaklarının geliştirilmesi, E-Devlet uygulamalarının yaygınlaştırılması,

Adalet Sisteminin İyileştirilmesi

Güvenlik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi

Doğal Afetler Yönetiminin Etkinleştirilmesi

olarak sıralanmış ve bu alanlarda alınacak önlemler belirtilmiştir.

Makroekonomik politikalar kapsamında ekonomik büyüme ve istihdama ağırlık verilmekte ve para, maliye ve gelirler politikalarının koordinasyon içersinde yürütüleceği vurgulanmaktadır.

Ekonomide yurtiçi tasarrufların arttırılmasına çalışılacağı, özel kesim yatırımlarını ve ihracatı arttırmaya yönelik olarak uygulamaya konulmuş olan politikalara devam edileceği ekonominin istihdam yaratma kapasitesini arttıracak politikalara öncelik verileceği önde gelen büyüme ve istihdam hedefleri olarak sıralanmaktadır.

Kamu maliye politikası kapsamında kamu kesiminin açığının azaltılması suretiyle özel sektörün kullanabileceği kaynakların arttırılmasına katkı sağlanması öngörülmekte olup, kamu harcama politikası alanında kaynakların kullanımı ile ilgili olarak yürütülen faaliyet ve projelerin gereklilik, etkinlik ve verimlilik durumunun ön planda göz önünde tutulacağı belirtilmektedir. OVP ile kamu yatırımlarının öncelikli sosyal ihtiyaçları giderecek ve üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki altyapıya yönlendirilmesi hedeflenmektedir.

Orta vadeli programda kamu harcama politikası kapsamında sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde, yararlanıcıların sistemin maliyetine katılımlarını sağlayıcı düzenlemeleri de içeren önlemler alınması planlanmaktadır. Diğer taraftan mali disiplinin sağlanması ve kamu harcamalarının verimliliğinin arttırılması amacıyla, Program ile, Sayıştay'ın uluslar arası standartlarda denetim faaliyetlerini kamuda yaygınlaştırması amaçlanmaktadır.

OVP çerçevesinde uygulanacak kamu gelir politikasının temel amacı, büyüme , yatırım ve istihdamın desteklenmesine ve kayıtdışılığın azaltılmasına katkıda bulunmak ve etkin, basit ve adil bir vergilendirme sistemi oluşturmaktır.

Kamu borçlanma politikası çerçevesinde iç borç çevirme oranının kademeli olarak düşürülmesi temel bir amaç olarak ele alınmaktadır.

İstikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme ortamının sağlanması için cari açığın kontrol altına alınması ve borç yaratmayan kaynaklarla finanse edilmesi Orta Vadeli planda temel bir gereklilik olarak vurgulanmaktadır. Orta Vadeli Program ile 2011 – 2013 döneminde de para politikası, enflasyon hedeflemesi çerçevesinde yürütülecek ve para politikasının temel amacını fiyat istikrarının sağlanması olacaktır. Para politikası çerçevesinde kısa vadeli faiz oranlarının temel politika aracı olarak kullanımı devam edecek, enflasyon hedefleri Hükümet ve Merkez Bankası tarafından birlikte belirlenecek, dalgalı döviz kuru rejimi sürdürülecektir. Program enflasyondaki düşüş sürecinin devam edeceğini öngörmektedir. 2010 yılında yüzde 7.5 olarak gerçekleşmesi – yüzde 6.40 olarak gerçekleşmiştir - beklenen enflasyon düzeyi programa göre 2011’de yüzde 5.3’e, 2012’de yüzde 5.0’e ve 2013 yılında da yüzde 4.9’a gerileyecektir..

Programda 2010 yılı ikinci yarısından itibaren baz etkisinin azalmasıyla büyüme hızının gerileyeceği, yıl genelinde büyüme hızının yüzde 6.9 olarak gerçekleşeceği, 2011, 2012 ve 2013 yıllarında ekonomik büyüme hızının sırasıyla yüzde 4.5, yüzde 5.0 ve yüzde 5.5 olarak gerçekleşeceği öngörüsünde bulunmaktadır.

Program döneminde yıllık ortalama reel artış hızının, özel tüketim harcamalarında ilk iki yıl için yüzde 4.4 ve 2013 yılı için yüzde 4.5, özel sabit sermaye yatırımlarında yüzde 10.0, yüzde 10.8 ve yüzde 11.6, kamu tüketim harcamalarında yüzde 5.6, yüzde 2.1 ve yüzde 4.1, kamu sabit sermaye yatırımlarında ise sözkonusu üç yıl için sırasıyla yüzde (-) 8.9, yüzde 0.7 ve yüzde 1.0 oranlarında gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Program yaşanmış olan ve etkileri orta vadede de sürecek olan ekonomik krizden en çok işlerini kaybeden ve iş bulamayan kesimlerin zarar görmüş olduğu gerçeğini dikkate alarak, işsizlik sorununa ve istihdam olanaklarının genişletilmesine ağırlık veriyor. Ancak bu alanlarda iyileşme sağlamanın güçlüğü dikkate alınarak ihtiyatlı bir hedef ortaya konuluyor. İşsizlik oranının 2010 yılı itibariyle yüzde 12.2 olarak gerçekleşeceği tahmininde bulunulurken, bu oranın zayıf bir şekilde daralma göstererek 2011 yılında yüzde 12.0’ye, 2012’de yüzde 11.7’ye ve 2013 yılında da yüzde 11.4’e gerilemesi hedef alınıyor. Bu oranlar öngörülen büyüme çerçevesinde program döneminde istihdam edilenlerin sayısında yaklaşık 900 bin kişilik artış olacağı anlamına gelmektedir.

Program döneminde izlenecek maliye politikasının temel hedefi olarak, kamu kesiminin kaynak kullanımındaki artan payının azaltılması amacıyla, ekonomik kriz sürecinde yükselen ancak 2010 yılında belirgin bir iyileşme sergileyen kamu açıklarının tedrici olarak makul seviyelere indirilmesi alınmaktadır.

Programda 2010 yılında bütçe açığının milli gelire oranının yüzde 4.0 oranında gerçekleşeceği tahmininde bulunmaktadır. Bütçe açığının ulusal gelire oranının daha sonra tedrici bir azalma sergileyerek, 2011 yılında yüzde 2.8'e, 2012 yılında yüzde 2.4'e ve 2013 yılında da yüzde 1.6'ya gerilemesi öngörülmektedir. Bu doğrultuda kamu faiz dışı dengesi de benzer bir eğilim ortaya koymakta ve 2010 yılı itibariyle yüzde 0.4 düzeyinde gerçekleşen fazla oranının daha sonraki yıllarda sırasıyla yüzde 1.0, yüzde 1.2 ve yüzde 1.5'e yükselmesi öngörülmektedir. 2010 yılı itibariyle milli gelire oranı yüzde 42.3 olarak oluşması tahmin edilen AB tanımlı kamu borç stokunun, Orta Vadeli Program ile 2011 yılında yüzde 40.6'ya, 2012 yılında yüzde 38.8'e ve program döneminin son yılında da yüzde 36.8'e gerilemesi öngörülmüştür.

Orta vadeli programda kamu harcama politikası kapsamında sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde, yararlanıcıların sistemin maliyetine katılımlarını sağlayıcı düzenlemeleri de içeren önlemler alınması planlanmaktadır. Diğer taraftan mali disiplinin sağlanması ve kamu harcamalarının verimliliğinin artırılması amacıyla, Program ile, Sayıştay'ın uluslararası standartlarda denetim faaliyetlerini kamuda yaygınlaştırması amaçlanmaktadır.

Orta Vadeli Program, cari açığın ele alınan dönemde sürdürülebilir bir nitelik kazanmasını ve borç yaratmayan kaynaklarla finanse edilmesini temel bir araç olarak almaktadır. 2009 yılında yaşanan ekonomik kriz nedeniyle daralan ve 2009 yılı itibariyle 11 milyar Dolar düzeyiyle milli gelirin yüzde 1.89'una gerileyen dış açığın 2010 ve 2011 yıllarında yüzde 5.4, izleyen program dönemi yıllarında sırasıyla yüzde 5.3 ve yüzde 5.2 düzeyinde gerçekleşmesi öngörülmüştür.

2011 - 2013 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programla temel makroekonomik parametrelerde gerçekleşmesi öngörülen gelişmeler aşağıda verilmektedir:

Orta Vadeli Program
Temel Ekonomik Büyüklükler

ANTALYA SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI

	2010	2011	2012	2013
Büyüme ve İstihdam				
GSYH (Milyar TL. Cari Fiyatlarla)	1 099	1 215	1 343	1 485
GSYH (Milyar Dolar Cari Fiyatlarla)	730	781	847	913
GSYH Büyümesi *	6.8	4.5	5.0	5.5
Toplam Tüketim *				
Toplam Tüketim *	4.4	4.5	4.2	4.4
Kamu *	7.6	5.6	2.1	4.1
Özel *	4.1	4.4	4.4	4.5
Toplam Sabit sermaye Yatırımı *				
Toplam Sabit sermaye Yatırımı *	22.0	5.5	8.7	9.6
Kamu *	28.6	-8.9	0.7	1.0
Özel *	20.0	10.0	10.8	11.6
Toplam Nihai Yurtiçi Talep *	7.9	4.8	5.2	5.6
Toplam Yurtiçi Talep *	9.1	5.4	5.4	5.1
İstihdam Düzeyi (Milyon Kişi)	22.5	22.7	23.2	23.6
İşsizlik Oranı (%)	12.2	12.0	11.7	11.4
Dış Ticaret				
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-39.3	-42.2	-45.1	-47.8
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-1.8	-2.8	-3.3	-3.9
Enflasyon				
GSYH Deflatörü	8.0	5.8	5.3	4.8
TÜFE Yılsonu % Değişme	7.5	5.3	5.0	4.9
Kamu Finansmanı				
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi **	-4.0	-2.8	-2.4	-1.6
Toplam Kamu Faiz Dışı Fazlası **	-0.2	0.3	0.7	1.0
Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Fazl.**	-0.7	0.0	0.4	0.8
AB Tanımlı Gen. Yön. Nom. Borç Stoku **	42.3	40.6	38.8	36.8
* Sabit fiyatlarla yüzde değişim				
** GSYH'ya olan oranı				